

ΟΙ ΚΑΤΑ ΣΑΡΚΑ ΠΡΟΠΑΤΟΡΕΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ*

Υ Π Ο

ΜΑΡΚΟΥ Α. ΣΙΩΤΟΥ

Όμ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

4. ΤΟ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΝΔΡΟΝ ΚΑΙ Η ΜΝΗΣΤΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ.

Κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς, ἡ μνηστεία τῆς Θεοτόκου ἔχει ἄμεσον σχέσιν πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς εὐαγγελικοὺς γενεαλογικοὺς καταλόγους, τουτέστι πρὸς τὸ γενεαλογικὸν αὐτῆς δένδρον. Πληροφορίας περὶ τῆς μνηστείας ταύτης παραδόξως δὲν διέσωσαν οὔτε οἱ Εὐαγγελισταί, οὔτε οἱ μεταγενέστεροι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς. Ἐκ τούτων οἱ μὲν πρῶτοι τὴν προϋποθέτου, οἱ δὲ δεῦτεροι μετὰ δέους ἀναφέρονται εἰς αὐτήν. Τὴν περὶ αὐτῆς ἔλλειψιν πάσης πληροφορίας ἀνεπλήρωσαν οἱ συντάχται τινῶν ἐκ τῶν λεγομένων «Ἀποκρύφων Εὐαγγελίων». Παρὰ ταῦτα ἡ μνηστεία τῆς Θεοτόκου ἀποτελεῖ βασικὴν καὶ οὐσιαστικὴν παράδοσιν καὶ διδασκαλίαν τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὰ κρατοῦντα τότε παρ' Ἰουδαίους⁷³, α) περὶ τῆς μνηστείας τῶν κορασίδων κατὰ τὸ 12-12½ ἔτος τῆς ἡλικίας των, β) περὶ μνηστείας αὐτῶν μετὰ συγγενοῦς τινος, κατὰ προτίμησιν μετὰ τοῦ ἐκ πατρὸς θείου των, μετὰ ἀνδρὸς δηλαδὴ ἔχοντος μεγάλην διαφορὰν ἡλικίας πρὸς αὐτάς, γ) περὶ τοῦ χρέους τῶν συγγενῶν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ὀφρανῶν κορασίδων, συνάγεται ἀβιάστως ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἱστορικῶς ἀβάσιμοι αἱ περὶ τῆς μνηστείας τῆς Θεοτόκου πληροφορίαι τῶν Ἀποκρύφων Εὐαγγελίων, ἀμὰ τῇ ἀπομακρύνσει αὐτῆς ἐκ τοῦ περιβάλλοντος τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, ὅπου διῆλθε τὰ παιδικὰ ἔτη τῆς ζωῆς της, μετὰ τοῦ ἐν χρεῖα εὐρισκομένου Ἰωσήφ, προφανῶς συγγενοῦς της καὶ πατρὸς πολλῶν τέκνων. Κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ Μωυσέως (Ἀριθ. 36,5-10), ὁ γάμος τῶν Ἑβραίων ἐγένετο μόνον μεταξὺ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν αὐτὴν φυλὴν⁷⁴. Ὅθεν ἡ μετὰ τοῦ Ἰωσήφ μνη-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 154 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

73. Ὅρα J. J e r e m i a s, μν. ἐργ. II, 238. Β. Βέλλα, Ὁ Ἰσραηλιτικὸς γάμος. 2 ἐκδ. Ἀθῆναι 1966, 17-22.

74. Ὅρα Εὐσεβίου, Πρὸς Στέφανον... Α', ζ'. ΒΕΠΠΕΣ 23, 303,13-28: «Νόμου γὰρ Μωυσέως διαγορευόντος μὴ ἄλλοθεν ἐξῆναι πρὸς γάμον λαμβάνειν, ἢ ἐκ τοῦ γένους

στεία τῆς Θεοτόκου ἐπιμαρτυρεῖ οὐ μόνον τὴν ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰωσήφ⁷⁵ καταγωγήν καὶ ταύτης, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπαρξίν στενοτέρας τινὸς συγγενείας μεταξὺ αὐτῶν.⁷⁶

Ὡς προελέχθη, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μετὰ δέους ἀνεφέροντο εἰς τὴν μνηστειάν τῆς Θεοτόκου, διότι ἀνεγνώριζον ταύτην ὡς καθαρὰν ὑπόθεσιν τῆς Προνοίας τοῦ Θεοῦ, ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ ζωὴ τῆς Θεομήτορος θὰ ἦτο ὅλως παρακεκινδυνευμένη κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐγκυμοσύνης της. Οἱ Πατέρες δηλαδὴ τῆς Ἐκκλησίας ἀντιλαμβάνονται τὴν μνηστειάν τῆς Θεοτόκου μετὰ

τοῦ οἰκείου καὶ τῆς ἰδίας φυλῆς, ὡς ἂν μὴ περιστρέφοιτο τοῦ γένους ὁ κληρὸς ἀπὸ φυλῆς εἰς φυλὴν αὐτάρκης ἢν ἡ περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἀναγραφὴ καὶ τὴν γυναῖκα δηλῶσαι· νομικῶς γὰρ βίους οὐδ' ἄλλοθεν ἐμνάτο τὴν γυναῖκα, ἢ πρῶτα μὲν ἐκ τῆς φυλῆς τῆς πατρικῆς αὐτοῦ, αὕτη δὲ ἦν ἡ τοῦ Ἰουδα· τοιαῦτα γὰρ ἦν τὰ τοῦ νόμου παραγγέλματα· ὅτι τοῖνον ὁ Ἰωσήφ φυλῆς γεγονὸς ἀποδεικνύται Ἰουδα, κληρὸν τε καὶ πατριᾶς Δαυιδ, πῶς οὐχ ἔπειτα κατ-τῆ Μαρίας ἐκ τῶν αὐτῶν ὁρᾶσθαι;». Αὐτόθι, ἡ'-θ'. ΒΕΠΗΣ 23, 304,13-305,3. Χρυσόστομος, Ἑπίτομον, Ἑπίτομον εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, Migne E.Π. 57,41: «Δι' ἐκείνου καὶ ταύτην ἐγενεαλόγησεν». Πρβλ. Ἰωσήφου, Κατὰ Ἀπίωνος II, 200. Εὐσεβίου, Ἐδαγγελικὴ Προπαρασκευὴ VIII, 8,20. Ἀνδρέου Κρήτης (660-740), Λόγος Β' εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, μετὰ ἀποδείξεως ὅτι ἐκ σπέρματος κατάγεται τοῦ Δαυιδ. Migne E.Π. 97, 824A': «Οὕτω τὴν ἐκ Δαυιδ ἀνατελειασαν, εἶτα Θεῶ προετοίμασθεῖσαν ἐπικαίρως παρέδειξε μνηστευθεῖσαν τῷ ἐκ Δαυιδ Ἰωσήφ ὡς ὁμόφυλον, ὅτι μὴ θέμις τὸ παλαιὸν ἀναμυγρῆσθαι φυλὴν φυλῆν, ἢ σκήπτρον σκήπτρον ἐπιφυλλίσεσθαι». Αὐτόθι, 285C': «Τοῦτο δὲ δεικνύμενον σαφῶς... καὶ τὴν Παρθένον εὐρήσομεν ἐκ γένους οὖσαν Δαυιδ». Αὐτόθι, 833D': «...τὸ δαιτυκὸν στέλεχος παρθενικῶς ἀπέτεκεν». Τοῦ αὐτοῦ, Λόγος Γ' εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τῆς ... Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ ἀπόδειξις μετὰ παλαιᾶς ἱστορίας καὶ διαφόρων μαρτυριῶν, ὅτι ἐκ σπέρματος κατάγεται τοῦ Δαυιδ, Migne E.Π. 97, 845A—B'. Αὐτόθι 852C'. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ (650-750), Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, βιβλίον Γ', κεφ. Δ' (ΠΖ), Migne E.Π. 94, 1156 A': «Αὕτη γάρ... ἐκ Δαιτυκῆς ρίζης ἐβλάστησε, διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν γενομένας ἐπαγγελίας». Πρβλ. Β. Βέλλα, μν. ἔργ. 21.

75. Ὅρα Ἰγνατίου, Ἐφεσ. 2. Ἰουστίνου, Διαλ. 43,1. 45,4. 100,2-3. 120,1-2. Εἰρηναίου, Κατὰ Αἰρ. 3,21,5, Migne E.Π. 7,952. Ὠριγένους, Κατὰ Κέλσου, 2,3,31. ΒΕΠΗΣ 9,125-126. Μ. Ἀθανασίου, Κατὰ Ἀπολλινάριου 2,13, Migne E.Π. 26, 1153A'. ΒΕΠΗΣ 37, 292,30-32. Βικτωρίνου, Kommentarium in Apokalypse, Migne P.L. 5,324.

76. Περιπτώσεις γάμων μεταξὺ στενῶν συγγενῶν ὄρα παρὰ J. J e r e m i a s, μν. ἔργ. II, 238-240. Τὴν συχνότητα τῶν γάμων τούτων ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ κατ' αὐτὸν ἔντονος πολεμικὴ τοῦ κειμένου τῆς Δαμασκοῦ 5,7 ἐξ., ὄρα Β. Βέλλα, Τὰ Ἑβραϊκὰ χειρόγραφα τῆς κοινότητος τῆς Δαμασκοῦ, Ἀθήναι 1961, 28. Ἡ πολεμικὴ αὕτη τῶν Ἑσσηίων μοναστῶν τῆς Δαμασκοῦ ἐστηρίζετο εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Λευϊτικοῦ 18,6-30. Πρβλ. S. K r a u s s, Die Ehe zwischen Onkel und Nichte. Studies issued in Honour of Prof. K. K ö h l e r, Berlin 1913, 165-175. Οἱ μεταξὺ τῶν συγγενῶν γάμοι ἐδικαιολογοῦντο καὶ ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῶν κορασιδῶν ἐντὸς τῆς οἰκογενείας αὐτῶν, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐπαφῆς αὐτῶν μετὰ τοῦ ἐκτὸς τῆς οἰκογενείας κόσμου. Εἰδικώτερον ὑπηρεοῦντο οἱ γάμοι τῶν κορασιδῶν μετὰ τοῦ θελοῦ αὐτῶν, κατὰ κανόνα καὶ ἐκ λόγων κληρονομίας, ὥστε ἡ περιουσία τῶν Ἑβραίων νὰ μὴ μεταβιβάζεται εἰς ἕτερον γένος.

τοῦ Ἰωσήφ ὡς συγκάλυψιν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας ἐνσαρκώσεως καὶ προστασίαν τῆς ἀσπύρου κυοφορίας τῆς ἀπό τε τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ Διαβόλου, τοῦ ἄρχοντος τοῦ κακοῦ. Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Δευτερονομίου (22,20-29), πᾶσα παρθένος ἐκπαρθενευθεῖσα ἔπρεπε νὰ λιθοβοληθῇ, ἐκτός ἐὰν αὕτη εἶχεν ἐκπαρθενευθῆ κατὰ τὴν μνηστείαν τῆς, ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ μνηστῆρός τῆς. Οὗτος εἰς μίαν τοιαύτην περίπτωσιν ὑπεχρεοῦτο νὰ κρατήσῃ ταύτην ἰσοβίως ὡς σύζυγόν του.

Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος προέβαλε τὴν μνηστείαν τῆς Θεοτόκου, ὡς τὴν ἀναγκαίαν συγκάλυψιν τοῦ δι' αὐτῆς κυοφορουμένου μυστηρίου τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως. Κατ' αὐτόν, «... ἔλαθε τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου ἢ παρθενία Μαρίας καὶ ὁ τόκος αὐτῆς, ὁμοίως καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου· τὰ τρία μυστήρια κραυγῆς, ἅτινα ἐν ἡσυχίᾳ Θεοῦ ἐπράχθη»⁷⁷.

Ἄξια ὑπογραμμίσεως εἶναι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους λεγόμενα: «Οὐδὲν ἦν κοινὸν τῷ Ἰωσήφ πρὸς τὴν τοῦ Κυρίου γέννησιν· οὐ γὰρ διὰ τὸ εἶναι αὐτῆς μνηστῆρ ὠνομάσθη ἀνὴρ, ἀλλ' οἰκονομήσαντος τούτου διὰ πολλὰ τοῦ Θεοῦ, πρῶτον μὲν ἵνα ὑποπτευθῇ παρά τισιν, ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐκύνησεν ἡ Μαρία, καὶ μὴ λιθοβοληθῇ ὡς ἐκπαρθενεύσασα, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος, ἵνα ἀπατηθεῖς καὶ αὐτὸς οἰηθῇ τὸν Ἰησοῦν ἐκ τοῦ Ἰωσήφ ὄντα, καὶ ὡς ἀνθρώπῳ ἐπιτιθεταί, καὶ ἠττηθεῖς πέσῃ· καὶ ἀνακληθῇ τὸ πῦμα τῆς ἀνθρωπότητος ἐν Χριστῷ καὶ καταβληθῇ ὁ διάβολος»⁷⁸. Ἰδιαιτέραν ἀξίαν προσλαμ-

77. Ὁρα Ἰγνατίου, Πρὸς Ἐφεσίους 18,2. 19,1. Ἀνδρέου Κρήτης, Λόγος Γ' εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τῆς ... Θεοτόκου, Migne E.Π. 97, 853C'. Πρβλ. Ἰουστίνου, Διαλ. 45,4: «Ὅς καὶ πρὸ ἑωσφόρου καὶ σελήνης ἦν, καὶ διὰ τῆς Παρθένου ταύτης τῆς ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ Δαυὶδ γεννηθῆναι σαρκοποιηθεῖς ὑπέμεινεν, ἵνα διὰ τῆς οἰκονομίας ταύτης ὁ πονηρὸς ἀπέμεινεν τὴν ἀρχὴν ὄφει καὶ οἱ ἐξομωθέντες αὐτῷ ἄγγελοι καταλυθῶσι». Αὐτόθι, 100,2-3 καὶ 120,1-2. Εὐσεβίου, Πρὸς Στέφανον... Α', β'. ΒΕΠΕΣ 23,299,34-300,4. Ψ. Ἀθανασίου, Λόγος εἰς τὴν ἀπογραφὴν τῆς Ἁγίας Μαρίας καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ 7. ΒΕΠΕΣ 36, 222,2-6: «Ἄλλ' ὅτι ἀναγκαῖον ἦν ὡς πραγματεῖαν τῆς οἰκονομίας, τοῦ εἶναι τὸν Ἰωσήφ βοηθὸν πρὸς τὸ τὴν Παρθένον ὡς ὑπανδρὸν φημίζεσθαι, πρὸς τὸ λαθεῖν τὸν διάβολον τὸ κατασκευαζόμενον, ὅπως μὴ μάθῃ τὸ γενόμενον· πῶς ὁ Θεὸς μετὰ τῶν ἀνθρώπων συναναστραφῆναι κατεδέξατο».

78. Ὁρα Ὠριγένους, Ὁμιλία ΣΤ' εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν 1,16-17. ΒΕΠΕΣ 15,21,2-10. Τοῦ αὐτοῦ, Ἀποσπ. 13,2 εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον 1,18. ΒΕΠΕΣ 14, 238, 25-26: «Συνυπῆρχε δὲ τῷ Ἰωσήφ ἢ παρθένος, ἵνα ἢ τοῦ Χριστοῦ λάθῃ γέννησις τοῦς τε Ἰουδαίους καὶ τὸν διάβολον». Τοῦ αὐτοῦ, Ἀποσπ. 15 εἰς τὸ Ματθ. 1,18-19. ΒΕΠΕΣ 14, 239,10-248,18. Καὶ ἀποσπ. 22 εἰς τὸ Ματθ. 1,25. ΒΕΠΕΣ 14, 241-13-19. Κατὰ τὸν Ψ. Νεοκαίσαρείας Γρηγόριον (ὄρα Ὁμιλία Γ' εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου. ΒΕΠΕΣ 17,364, 7-365,12) καὶ ὁ προφήτης Ἡσαίας (29,11-27) ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀπόκρυψιν ταύτην, δι' ὅσων λέγει περὶ τοῦ «κεκλεισμένου βιβλίου», πρὸς τὸ ὁποῖον παραβάλλει τὴν Θεοτόκον, καὶ τὸ ὁποῖον παρέμεινε κεκλεισμένον καὶ ἀπόκρυφον ἀπὸ πασῶν τῶν καταχθονίων δυνάμεων.

βάνουν ένταῦθα αἱ πληροφορίες τοῦ ἱστορικοῦ Εὐσεβίου⁷⁹, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ὁποίου δὲν ἐσώζετο πλέον ἢ πολὺ πρὸ αὐτοῦ ζῶσα προφορικὴ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις, καὶ ὁ ὁποῖος ὤφειλε μὲ τὴν συνείδησιν τοῦ ἱστορικοῦ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς ἐποχῆς του τὰς πλέον ἀκριβεῖς πληροφορίες περὶ τῶν συμβάντων διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς καὶ περὶ τῆς συγγενείας καὶ τῶν σχέσεων τῶν εἰς τὸ προσκλήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως παρουσιαζομένων προσώπων, τῆς Θεοτόκου δηλαδὴ, τοῦ Ἰωσήφ, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν ἀμφοτέρων. Ὁ Εὐσέβιος παρατηρεῖ σχετικῶς ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι βλέποντες καθημερινῶς τὸν Ἰησοῦν ὡς κοινὸν ἄνθρωπον δὲν ἐπίστευον ὅτι οὗτος ἦτο ὁ διὰ Πνεύματος Ἁγίου ἐνσαρκωθεὶς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, διὸ καὶ ἀπεκάλουν αὐτὸν υἱὸν τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ καὶ τῆς μνηστῆς του Μαρίας (Μτθ. 13,55. Μρ. 6,3. Λκ. 4,22)⁸⁰. Ὁ Εὐσέβιος μάλιστα γνωρίζει καλῶς καὶ τὴν πρὸ αὐτοῦ παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας⁸¹. Κατὰ τὴν παράδοσιν ταύτην, ἡ μνηστεία τῆς Θεοτόκου μετὰ τοῦ Ἰωσήφ «παραχρησίμως εἰς τὸ λαθεῖν τοὺς πολλοὺς ὠκονόμητο· εἰ γὰρ δὴ παρὰ τοῖς αὐτοῖς γονεῦσιν οὐσαν ἔτι συνέβη κατὰ γαστρὸς λαθεῖν, κἂν εἰκὸς ἦν βοηθῆναι τὸ πρᾶγμα ὅτι μὴ ἐκ προδήλου ἐκυφορήθη, θᾶπτον δ' ἂν καὶ ἀνήρητο κατὰ τὸν νόμον· ἢ εἰ μὴ τοῦτο, αἰσχροῦς δ' ἂν οὐκ ἂν ἠλευθέρωτο ὕβρεως· οὐ γὰρ δήπου μάρτυς αὐτῆ ἑαυτῆς καὶ τῶν περὶ αὐτῆ πεπραγμένων ἀξιόπιστος ἦν»⁸². Ὁ Εὐσέβιος προβάλλει οὕτως εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς ἐποχῆς του τὴν μνηστείαν τῆς Θεοτόκου ὡς ὑπαγόρευσιν τῆς θείας Προνοίας πρὸς προστασίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ μυστηρίου τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως⁸³.

79. Ὅρα Πρὸς Στέφανον Α', β', ΒΕΠΕΣ 23,300,4-30.

80. Ὅρα Εὐσεβίου, Πρὸς Στέφανον Α', ε', ΒΕΠΕΣ 23, 302,4-7.

81. Πρβλ. Ἰουλιου Ἀφρικανου, Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀριστείδην Α'. ΒΕΠΕΣ 17, 169,19-23. Ψ. Ἰουστινου, μν. ἔργ., Ἐρώτησις 66. ΒΕΠΕΣ 4, 102,2 ἐξ. «...εἰ καθὼς περ υἱὸς τοῦ Ἥλι ἐχρηματίσθη ὁ Ἰωσήφ κατὰ τὸν νόμον χωρὶς γαμικῆς συναφείας, τοῦ Θεοῦ τούτῳ τῷ τρόπῳ βουλευθέντος δοῦναι τὸν Ἰωσήφ υἱὸν τῷ Ἥλι, τί ἔτοπον τὸ οὕτως δοῦναι καὶ υἱὸν χωρὶς γαμικῆς συναφείας τῷ Ἰωσήφ; Τούτου γὰρ ἔνεκεν προωκονόμησεν ἡ θεία χάρις τὴν Παρθένον μνηστευθῆναι ἀνδρὶ δύο πατέρας ἐσχληκῶτι· ἓνα μὲν κατὰ φύσιν ἐκ γαμικῆς συναφείας, ἕτερον δὲ κατὰ τὸν νόμον χωρὶς γαμικῆς συναφείας· ἐν τῇ ἐκείνου γεννήσει προζωγραφοῦσα τοῦ Χριστοῦ τὴν γέννησιν, τοῦ γεννηθέντος μὲν ἐκ Πνεύματος Ἁγίου υἱοῦ τῷ Θεῷ· γεννηθέντος δὲ ἐκ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἰωσήφ, υἱοῦ τῷ Ἰωσήφ... Ἄλλ' εἰ τὸ γεννώμενον ἐκ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἥλι υἱὸς ἐστὶ τοῦ Ἥλι κατὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, πολὺ μᾶλλον ἐκ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἰωσήφ κατὰ τὴν θείαν εὐδοκίαν υἱὸς ἐστὶ τοῦ Ἰωσήφ χωρὶς γαμικῆς συναφείας». Πρβλ. Ἰππολύτου Ρώμης, Εἰς τὰς ἐξηγήσεις τοῦ Ἰακώβ. ΒΕΠΕΣ 6, 134,12-14: «Καὶ βλέπε μοι τὸ παράδοξον Ἰωσήφ ἐν τῇ παλαιᾷ τύπος διὰ τῶν ἐνυπνίων χρηματίζεται. Ἐνταῦθα Ἰωσήφ τὴν Μαρίαν μνηστεύεται καὶ μάρτυς ἀληθινὸς τῆς Θεοτόκου γίνεται».

82. Ὅρα Εὐσεβίου, Πρὸς Στέφανον Α', β', ΒΕΠΕΣ, 23,300,18-24.

83. Αὐτόθι Α', στ'. ΒΕΠΕΣ 23, 302,21-23: «Οὐκοῦν ἀποδέδεικται ὅτι χρησίμως κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, ἢ μὲν ἐξ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ Ἰησοῦ γέννησις παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀπε-

Καὶ ὁ Μ. Ἀθανάσιος, διὰ τὴν ὑπογραμμίσιν ἀκριβῶς τὸν μυστηριακὸν χαρακτήρα τῆς μνηστείας τῆς Θεοτόκου μετὰ τοῦ Ἰωσήφ, συσχετίζει στενῶς τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐνσαρκώσεως πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν τελεσιουργίαν τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας⁸⁴. Ὁ Εὐσέβιος πάντως ἀποκρούει τὴν κακοδοξίαν τῶν Ἐβιωνιτῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη ἐκ τοῦ γάμου τῆς Παρθένου Μαρίας καὶ τοῦ Ἰωσήφ⁸⁵. Κατ' αὐτόν, διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ἐκ τοῦ Ἰωσήφ γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ οὐδεμίαν ἀξίαν θὰ εἶχεν ἡ προσπάθεια τῶν Εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Λουκᾶ ἀποδείξεως διὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν συνταχθέντων γενεαλογικῶν καταλόγων τῆς ἐκ τοῦ Δαυιδ βασιλικῆς καταγωγῆς ἐνὸς κοινοῦ ἀνθρώπου⁸⁶. Ἡ ἀξία τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Εὐσεβίου ἔγκειται ἀκριβῶς εἰς τὸ ὅτι ταῦτα ἀνταπεκρίνοντο πλήρως εἰς τὸ ζωτικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰ θέματα ταῦτα τῶν Χριστιανῶν τῆς ἐποχῆς του, ὡς καὶ εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ διακρίβωσιν τῶν ὄσων ἴσχυον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἕκ τε τῆς γραπτῆς καὶ τῆς προφορικῆς ἱστορικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας.

σιωπᾶτο, ὁ δὲ Ἰωσήφ ἐν χώρᾳ πατρὸς παρελαμβάνετο...». Πρβλ. α ὑ τ ὅ θ ι, Α', ε'. ΒΕΠΕΣ 23, 301,33-41: «Τοιαύτη τις καὶ τοσαύτη γενέσθαι οἰκονομία ὑπὲρ τοῦ λαθεῖν τὴν τῆς Παρθένου κύσιν τοὺς ἀπίστους, ἐκ τῆς θείας ὑποφάνεται μοι Γραφῆς· καὶ γὰρ οὐκ ἂν ἐπιστεῦθη ραδίως ὁ λόγος παρὰ τοῖς τοῦτο ἀκούουσιν, ἄνδρα τε αὐτόν ἡμῖν ὁμοιοπαθῆ τὸ σῶμα, καὶ κατ' οὐδὲν τὴν θνητὴν φύσιν παραλλάττοντα θεωμένους· Τί γὰρ εἰ καὶ μετὰ ταῦτα παραδοξοποιῶν καὶ τὰς ἐνθέους εὐεργεσίας εἰς πολλοὺς ἐκτείνων ἐξέπληττε τοὺς ὀρώντας; Οὐχὶ δὲ καὶ Μωυσῆς πολλὰ θαυματουργήσας, τοῖς κοινῆς ὁμῶς γενέσεως οὐκ ἡμοίρει;». Πρβλ. Ἰω. Δαμασκηνοῦ, ἔνθ' ἄν. Migne E.Π. 94, 1160A-B': «Ἡ δὲ μνηστεία φυλακὴ τῆς παρθένου ὑπῆρχε καὶ τοῦ τὰς παρθένους ἐπιτηροῦντος ἀποβουκόλυμα».

84. Ὁρα Μ. Ἀ θ α ν ἄ σ ι ο υ, εἰς τὴν ἀπογραφὴν τῆς Ἀγ. Μαρίας καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ, λόγος. ΒΕΠΕΣ 36, 222,7-16: «Καλὸν γὰρ λοιπὸν συνιδεῖν καὶ τὸν Ἰωσήφ πληροφοροῦμενον, καὶ τὸν οἰκίσκον, ἔνθα ἡ Παρθένος ἀπεκύησε, τῆς Ἐκκλησίας τὸν τύπον δεχόμενον· οἶον θυσιαστήριον μὲν ἡ φάτιν, ἐφημερευτῆς δὲ ὁ Ἰωσήφ, διάκονοι δὲ οἱ ποιμένες, ἱερεῖς οἱ ἄγγελοι, Ἀρχιερεὺς ὁ Κύριος, θρόνος ἡ Παρθένος, κρατῆρες οἱ μαζοὶ, ἀναβόλαιον ἡ ἐνανθρώπησις, ριπτῆρες τὰ Χερουβὶμ, δίσκος τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὁ Πατὴρ δισκοκάλυμμα».

85. Τοὺς Ἐβιωνίτας εἶχον προηγουμένως ἀποκρούσει· α) ὁ ἀπολογητῆς Ἰ ο υ σ τ ῖ ν ο ς, ὄρα Διάλογος 48,4· β) Ὁ Ε ἰ ρ η ν α ῖ ο ς, Κατὰ Αἰρέσεων 1,26,2, Migne E.Π. 7, 688B'· γ) Ὁ Ὁ ρ ι γ ἔ ν η ς, Κατὰ Κέλσου 5,61, Migne E.Π. 11, 1277C'· δ) Ὁ Ἰ π ὅ λ υ τ ο ς Ρ ὶ μ η ς, Ἐλεγχος 7,8, Migne E.Π. 16, 3294B'. Α ὑ τ ὅ θ ι, 7,34, Migne E.Π. 16, 3342B'.

86. Ὁρα Ε ὑ σ ε β ῖ ο υ, Ἐκκλ. Ἰστ. 3,27,1-3. ΒΕΠΕΣ 19, 270,20-28: «Ἐβιωναίους... πτωχῶς καὶ ταπεινῶς τὰ περὶ Χριστοῦ δοξάζοντας. Λιτὸν μὲν γὰρ αὐτόν καὶ κοινὸν ἤγουντο, κατὰ προκοπὴν ζήθους αὐτὸ μόνον ἄνθρωπον, δεδικαιωμένον ἐξ ἀνδρός τε κοινωνίας καὶ τῆς Μαρίας γεγεννημένον... ἄλλοι δὲ παρὰ τοῦτοις τῆς αὐτῆς ὄντες προσηγορίας τὴν μὲν τῶν εἰρημένων ἔκτοπον διέδρασκον ἀτοπίαν, ἐκ Παρθένου καὶ Ἀγίου Πνεύματος μὴ ἀρνούμενοι γεγονέναι τὸν Κύριον...». Α ὑ τ ὅ θ ι, 6,17. ΒΕΠΕΣ 19, 361,27-29: «...ἀρεσις δὲ ἐστὶν ἡ τῶν Ἐβιωναιῶν οὕτω καλουμένη τῶν τὸν Χριστὸν ἐξ Ἰωσήφ καὶ Μαρίας γεγονέναι φασκόντων». Πρβλ. Ψ. Ἰ ο υ σ τ ῖ ν ο υ, μν. ἐργ., Ἐρώτησις 66, ΒΕΠΕΣ 4, 101,26-102,17. Ἐ π ι φ ἄ ν ο υ, Κατὰ πασῶν τῶν αἰρέσεων 30,1, Migne E.Π. 41, 405B'.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Εὐσεβίου εὐλόγως προεβάλλετο τὸ ἐρώτημα· «Διατί τὸν Ἰωσήφ, ἀλλ' οὐ τὴν Μαρίαν οἱ Εὐαγγελισταὶ γενεαλογοῦσι»⁸⁷, ἐφ' ὅσον ὁ Ἰωσήφ οὐδεμίαν σαρκικὴν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν Θεοτόκον καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς μόνον σαρκωθέντα Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ; Ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος τούτου ὁ Εὐσέβιος ἀπαντᾷ· «Ἐχρῆν τοίνυν τὴν Μαρίαν γενεαλογεῖν, εἴπερ τὸν Χριστὸν γενεαλογεῖν ἐβούλετο, ἀλλ' οὐ τὸν Ἰωσήφ, ὃ μηδὲν προσήκων τυγχάνει κατὰ σάρκα ὁ Χριστός, μὴ ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος· εἰ δὲ μὴ ἐξ αὐτοῦ τυγχάνει ὢν, ἀλλ' ἐκ μόνης τῆς Μαρίας, οὐκ ἂν εἶη ἐκ τοῦ Δαυὶδ, ἐπειδὴ τὴν Μαρίαν οὐδεὶς λόγος ἀποδεικνῶσιν ἀπὸ Δαυὶδ γενομένην»⁸⁸. Οἱ λόγοι οὗτοι σημαίνουν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Εὐσεβίου ἠγροεῖτο ὑπὸ τῶν πολλῶν ἢ ἐκ τοῦ Δαυὶδ καταγωγὴ τῆς Θεοτόκου⁸⁹, διὸ καὶ κατεβάλλετο ὑπὸ τινῶν ἐρμηνευτῶν προσπάθεια ἐξηγήσεως τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν δύο εὐαγγελικῶν γενεαλογικῶν καταλόγων, ὡς καταλόγου παρέχοντος τοὺς προπάτορας τῆς Θεοτόκου. Ὡς ὅμως παρατηρεῖ ὁ Joachim Jeremias, ἡ προσπάθεια αὕτη δὲν εἶχεν ἐρείσματα⁹⁰. Ὁ Εὐσέβιος παρετήρει ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος ὅτι ἀμφότεροι οἱ Εὐαγγελισταὶ ἀνεφέροντο διὰ τοῦ γενεαλογικοῦ καταλόγου τῶν «εἰς τὸν παρὰ πᾶσι βοώμενον τοῦ Ἰησοῦ πατέρα»⁹¹, τουτέστιν εἰς τὸν Ἰωσήφ, τὸν κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἀγίας Γραφῆς, πατέρα κατὰ νόμον⁹². Ὡς προελέχθη, ἡ νομικὴ πατρότης προέχει κατὰ τὴν Ἀγίαν Γραφήν τῆς κατὰ σάρκα φυσικῆς πατρότητος⁹³. Τοῦτο σημαίνει

87. "Ὁρα Πρὸς Στέφανον... Α'. ΒΕΠΕΣ 23, 299,5. Τὴν ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Δαυὶδ καταγωγὴν τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς Θεοτόκου ὑποστηρίζει κατηγορηματικῶς καὶ ὁ μέγας Πέρσης θεολόγος Ἀ φ ρ α ἄ τ η ς (δ' μ.Χ. αἰῶν), βασιζόμενος εἰς τὴν συριακὴν παράδοσιν. "Ὁρα A p h r a a t e s des persischen Weisen, Hommilien aus der syrischen übersetzt von D r. G e o r g B e r t. (T U) 3. Band, Heft 3-4, Leipzig 1888 388-392.

88. Α ὑ τ ὅ θ ι, 299,10-14.

89. Πρβλ. Ἐπιφανίου Ἀγιοπολίτου, Λόγος περὶ τοῦ βίου τῆς ὑπεράγιας Θεοτόκου Α', Migne E.Π. 120, 185Α': «Ὁὐ πάντες δὲ ἀπὸ Δαυὶδ κατάγεσθαι αὐτὴν λέγουσιν».

90. Ὁρα J. J e r e m i a s μν. ἔργ. II, 161, ὑποσ. 129: «Die Versuche alter und neuer Zeit einen der beiden Stammbäume für den der Maria zu erklären sind nicht gelungen».

91. "Ὁρα Εὐσεβίου, Πρὸς Στέφανον... Α', ζ'. ΒΕΠΕΣ 23, 303,8-10.

92. Α ὑ τ ὅ θ ι, 303,10-13: «Εἰ γὰρ τοῦτο παρελθόντες (οἱ Εὐαγγελισταὶ) μητρόθεν αὐτὸν ἐγενεαλόγουν, πρὸς τὸ καὶ ἀπρεπὲς εἶναι τοῦτο, καὶ τῆς τῶν θείων Γραφῶν εὐθειας ἀλλότριον, ὅτι μηδεὶς τὸ πρότερον ἐκ γυναικῆς γενεαλογηθεὶς ἱστορεῖται, ἔδοξεν ἂν ἀπάτωρ τις εἶναι καὶ δυσγενῆς ὁ γενεαλογούμενος· τοῦτο δὲ, ὡς ἔφην, οὐ μικρὰς ἦν δυσφημίας ὁμοῦ καὶ κατηγορίας· διὸ χρησίμως τὸν Ἰωσήφ ἀπὸ Δαυὶδ διὰ τὴν ἀποδοθεῖσαν αἰτίαν γενεαλογοῦντες, ἐν ταῦτῳ καὶ τὴν Μαριάμ ἐκ Δαυὶδ γεγονέναι συνίσταν...».

93. Πρβλ. Ἀ ν δ ρ ε ο υ Κ ρ ῆ τ η ς, Λόγος Γ' εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τῆς ...Θεοτόκου... καὶ ἀποδείξεις παλαιᾶς ἱστορίας καὶ διαφόρων μαρτυριῶν..., Migne E.Π. 97, 849Α': «...ὡς τοὺς μὲν κατὰ νόμον πατέρας ἐκείνους τῇ Γραφῇ καλεῖν σύνθητες τοὺς προθανόντας μὲν ἀπαιδᾶς, πλὴν παιδοτηθέντας, δι' ἀδελφοσπύρου γονῆς μετὰ κοίμησιν· τοὺς δὲ τοὶ κατὰ

ὅτι ὁ γενεαλογικὸς κατάλογος τοῦ ἀνδρὸς περιεῖχε μέχρι τινὸς τοὺς προπάτορας καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, διότι ὁ γάμος ἐγένετο κατὰ κανόνα μόνον μεταξὺ τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους προερχομένων συζύγων. "Ὅθεν, καὶ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἡ μνηστεία τῆς Θεοτόκου μετὰ τοῦ Ἰωσήφ τοῦ ὑπὸ ἀμφοτέρων τῶν Εὐαγγελιστῶν γενεαλογουμένου, ἐδήλου τὴν καταγωγὴν καὶ τῆς Θεοτόκου ἐκ τῶν αὐτῶν προπατόρων. Πάντως πρέπει νὰ ἦτο ἄλλη ἢ οἰκογένεια τοῦ Ἰωσήφ καὶ ἄλλη ἢ τῆς Θεοτόκου. Διὸ καὶ ἐρωτᾶται ἐπὶ ποίου κοινοῦ προπάτορος, ἐκ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν ἕνα ἢ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς εὐαγγελικοὺς γενεαλογικοὺς καταλόγους πρέπει νὰ ἐντοπισθῇ ἡ πρώτη διακλάδωσις τῶν δύο τούτων οἰκογενειῶν; Ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος τούτου κατέβαλον πολλὰς προσπάθειαι οἱ μεταγενέστεροι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς καὶ συγκεκριμένως οἱ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ἀνδρέας ὁ Κρήτης, Ἰππόλυτος ὁ Θηβαῖος (650-750), Ἰωσήπος ὁ Χριστιανὸς (ἡ'-θ' αἰών), Ἐπιφάνιος ὁ Ἀγιοπολίτης (ἡ'-ι' αἰών)⁹⁴ καὶ Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος (ιδ' αἰών). Οὗτοι λέγουσιν, ὅτι στηρίζουσιν τὰς πληροφορίες τῶν ἐπὶ ἀρχαίων πηγῶν⁹⁵. Μεταξὺ τῶν συγγραφέων τούτων παρουσιάζεται μεγάλη ἐξάρτησις, ὥστε νὰ εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ εἷς ἀντιγράφει τὸν ἄλλον. Ἐνίοτε ἀποκομίζεται ἢ ἐντύπωσις ὅτι οἱ τρεῖς μεταγενέστεροι ἀντιγράφουν κατὰ λέξιν τὸν Ἰππόλυτον τὸν Θηβαῖον, τὸν σύγχρονον πρὸς τὸν Ἰω-

φύσιν ἐκείνους, οἱ μάλιστα μὲν ἑαυτοῖς πρὸς διαδοχὴν τοῦ γένους οικίῳ σπόρῳ ἐπαιδοποιήσαντο, ἐσθ' ὅτε δὲ καὶ εἰ θεθάσιον αὐτοῖς ἀπαιδὲς ἀδελφοί, δι' ἀντιγόνου σπορᾶς τὴν εὐκληρίαν τῷ ἀδελφῷ συνεισήγαγον».

94. "Ὅρα Fr. Diekamp, Hippolytus von Theben, Münster i.W. 1898, 133,140,145,146,151 καὶ 159. Κατὰ τὸν K. Κρομβάχερ (Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας, κατὰ μετάφρασιν Γ. Σωτηριάδου, Ἐν Ἀθήναις 1897 Α', 386-389), ὁ Ἀγιοπολίτης, διάκονος καὶ πρεσβύτερος, Ἐπιφάνιος ἔζησε περὶ τὸ ἔτος 780. Κατὰ τὸν Η. Φ. Βαφέιδη (Μετ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. Α', 386-389), οὗτος ἔζησεν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸν ιβ' αἰῶνα. Ἡ ὑπὸ τῶν συγγραφέων τούτων γινώσις τῶν ἔργων Ἰουλίου τοῦ Ἀφρικανοῦ, Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Ὠριγένους καὶ Εὐσεβίου, πρέπει νὰ θεωρηθῇ βεβαία, ὡς καὶ τῆς μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν ζώσης, ἔστω καὶ διὰ τῶν Ἀποκρύφων, προφορικῆς παραδόσεως τῶν Ἱεροσολύμων.

95. "Ὅρα Ἐπιφάνιου Ἀγιοπολίτου, Λόγος περὶ τοῦ βίου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Α', Migne E.Π. 120, 188 Α'-Β'. Πρβλ. Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ, μν. ἐργ. Α'. ΒΕΠΕΣ 17, 169,4-170,11 καὶ 170,28-171,18. Εὐσεβίου, ἐνθ' ἄν., Γ', β'. ΒΕΠΕΣ 23, 306, 35-307,10. Ἀυτόθι, Γ', ε', ἐνθ' ἄν., 308,13-19. Ἀυτόθι, Ε', στ', ἐνθ' ἄν., 310, 12-30. Ἀυτόθι, Δ', α', ἐνθ' ἄν., 308,29-309,3. Τοῦ αὐτοῦ, Ἐρωτήσεις εἰς τὰς Εὐαγγελικὰς περικοπὰς, ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ Νικήτα Σερρών εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν ἡ'. ΒΕΠΕΣ 23, 341, 39-342,21. Πρβλ. Υ'. Ἀθανασίου, Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Κατὰ Λουκᾶν, Migne E.Π. 27, 1892 ἐξ. = ΒΕΠΕΣ 35,15-27: «Συγγενὴ δὲ τῆς Παναγίας Παρθένου τὴν Ἐλισάβετ εἶπεν ὁ ἄγγελος, εἶτε ὡς ἐξ ἐνὸς προπάτορος τοῦ Ἰακώβ ὑπαρχούσης, εἶτε διὰ τὸ πρὸ τῆς νομοθεσίας λαβεῖν τὸν Ἀαρών, ἐκ τῆς τοῦ Λευὶ φυλῆς δυνατῆ, γυναῖκα τὴν Ἐλισάβετ, θυγατέρα οὖσαν τοῦ Ἀμιναδάβ, ἐξ ἧς ἦν ἡ Παναγία Παρθένος, τῇ ἱερατικῇ τοῦ Λευὶ φυλῆ, ἐξ ἧς ὑπῆρχεν ἡ Ἐλισάβετ...». Πρβλ. Albrecht Wirth, Aus orientalischen Chroniken, Frankfurt a. Main 1894, 151-159.

άννην τὸν Δαμασκηνόν. Οἱ συγγραφεῖς οὗτοι προσπαθοῦν κατ' οὐσίαν νὰ προσδιορίσουν τὰς δυνατὰς διασυνδέσεις τῶν γονέων τῆς Θεοτόκου πρὸς τοὺς προπάτορας τῶν δύο εὐαγγελικῶν γενεαλογικῶν καταλόγων. Πρόκειται ἄραγε περὶ ἐρμηνευτικῆς προσπάθειας, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιστρατεύεται πᾶσα σχετικὴ πληροφορία τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως πρὸς διασάφησιν τοῦ προβλήματος;

Οἱ συγγραφεῖς οὗτοι δίδουν πρῶτον ἰδιαιτέραν προσοχὴν εἰς τὸν διὰ τῶν υἱῶν τοῦ Δαυίδ, Νάθαν καὶ Σολομῶντος, ἀποχωρισμὸν τῶν ἀπογόνων τοῦ Δαυίδ εἰς δύο κλάδους, ὡς καὶ εἰς τὴν ἐπανασυνάντησιν αὐτῶν εἰς τὰ πρόσωπα τοῦ Ματθάν, ἀπογόνου τοῦ Σολομῶντος (Μτθ. 1,6 καὶ 15) καὶ τοῦ Μελχί, ἀπογόνου τοῦ Νάθαν (Λκ. 3,31 καὶ 24) διὰ τῆς Ἑσθᾶ, τῆς γενομένης συζύγου ἀμφοτέρων, καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθησαν οἱ ὁμομήτριοι ἀδελφοὶ Ἰακώβ καὶ Ἡλί, οἱ δύο πατέρες τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, ἥτοι ὁ κατὰ σάρκα (ὁ Ἰακώβ), καὶ ὁ κατὰ νόμον (ὁ Ἡλί)⁹⁶. Παλαιότερον ἔθεωρεῖτο ἡ ἀπὸ τοῦ Νάθαν καὶ τοῦ Σολομῶντος ἀπόκλισις αὕτη τῶν προπατόρων τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, ὡς καὶ ἡ ἐπανασυνάντησις αὐτῶν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν Ματθάν καὶ Μελχί, ὡς προσπάθεια τῶν Εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Λουκᾶ συζεύξεως τοῦ βασιλικοῦ μετὰ τοῦ ἱερατικοῦ γένους, πρὸς προβολὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς νομίμου καὶ φυσικοῦ ἐκπροσώπου τοῦ τε βασιλικοῦ καὶ τοῦ ἱερατικοῦ γένους. Ὅμως τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ἀποκρούουν κατηγορηματικῶς οἱ Ἰούλιος Ἀφρικανὸς καὶ Εὐσέβιος⁹⁷.

Ἀνακεφαλαιοῦντες τὰ ἐκτεθέντα, παρατηροῦμεν ὅτι, κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς, ἡ ἀπὸ τῶν ἑτεροθαλῶν ἀδελφῶν Νάθαν καὶ Σολομῶντος, υἱῶν τοῦ Δαυίδ, παρουσιαζομένη εἰς τοὺς δύο εὐαγγελικούς γενεαλογικούς καταλόγους ἀπόκλισις τῶν κατὰ σάρκα προπατόρων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προχωρεῖ μέχρι τῶν Ματθάν καὶ Μελχί, οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν ἀλληλοδιαδόχως σύζυγοι τῆς αὐτῆς γυναικός, τῆς Ἑσθᾶ, καὶ δὴ πρῶτος ὁ Ματθάν, ὅστις καὶ ἀπέκτησαν ἐξ αὐτῆς τὸν υἱὸν τοῦ Ἰακώβ, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του ὁ Μελχί, ὁ ὁποῖος ἀπέκτησεν ἐξ αὐτῆς τὸν Ἡλί. Οὕτω παρουσιάζονται οἱ μὲν Ματθάν καὶ Μελχί πάπποι τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, οἱ δὲ Ἰακώβ καὶ Ἡλί πατέρες αὐτοῦ, ὁ πρῶτος ὡς φυσικὸς γεννήτωρ ἐξ ἀνδραδελφικοῦ γάμου, ὁ δὲ δεύτερος ὡς ὁ κατὰ νόμον πατήρ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Δευτερονομίου 25,5-10⁹⁸.

96. Ὅρα Ἀνδρέου Κρήτης, μν. ἔργ., Migne E.Π. 97, 849C-D': «Καὶ οὖν ὁ τε Ματθάν καὶ ὁ Μελχί ἐν μέρει τὴν αὐτὴν ἀγαγόμενοι γυναῖκα, ὁμομητρίους ἀδελφούς ἐπαιδοποίησαντο τοῦ νόμου μὴ κωλύοντος χηρεύουσας ἢ καὶ ἀπολελυμένην ἄλλω γαμεῖσθαι...».

97. Ὅρα τὰ σχετικὰ χωρία ἐνταῦθα εἰς ὑπόσημ. 95.

98. Ὅρα Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ, μν. ἔργ., Α'. ΒΕΠΕΣ 17, 170,37-171,10: «Πῶς οἱ τούτων Πατέρες Ματθάν καὶ Μελχί διαφόρων ὄντες γενῶν, τοῦ Ἰωσήφ ἀναφαίνονται πάπποι; καὶ δὴ οὖν ὁ τε Ματθάν καὶ Μελχί ἐν μέρει τὴν αὐτὴν ἀγαγόμενοι γυναῖκα

Οἱ προδηλωθέντες μεταγενέστεροι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ἀνδρέας ὁ Κρήτης, Ἰππόλυτος ὁ Θηβαῖος, Ἰωσήπος ὁ Χριστιανός, Ἐπιφάνιος ὁ Ἀγιοπολίτης, ὡς καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς βυζαντινοὶ ἐρμηνευταί, γνωρίζουν καὶ ἀποδέχονται τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος πληροφορίας Ἰουλίου τοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ Εὐσεβίου τοῦ Καισαρείας⁹⁹. Οὗτοι μάλιστα βασιζόμενοι εἰς τὴν ἐπανασυνάντησιν τῶν ἀπογόνων τοῦ Νάθαν καὶ τοῦ Σολομῶντος εἰς τὰ πρόσωπα τῶν δύο ὁμομητρίων ἀδελφῶν Ἰακῶβ καὶ Ἥλι, τῶν δύο δηλαδὴ πατέρων τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, (τοῦ πρώτου κατὰ σάρκα, καὶ τοῦ δευτέρου κατὰ τὸν νόμον), παρουσιάζουν περαιτέρω τριπλῆν ἐρμηνείαν, ἀφορῶσαν εἰς τὴν συγγένειαν τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς τῆς Θεοτόκου, τῶν Ἰωακείμ καὶ Ἄννης, πρὸς τοὺς ἀμέσους προπάτορας τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, ὡς καὶ εἰς τὴν συγγένειαν τῆς Θεοτόκου πρὸς τὴν Ἐλισάβετ, τὴν σύζυγον τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου καὶ μητέρα Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Οἱ ἐν λόγῳ συγγραφεῖς, ὡς ἤδη προεδηλώθη, παρουσιάζονται στηρίζοντες τὰς πληροφορίας των εἰς παλαιότερας πηγὰς¹⁰⁰. Πλὴν ὅμως αἱ σχετικαὶ

ὁμομητρίους ἀδελφούς ἐπαιδοποίησαντο τοῦ νόμου μὴ καλύοντος χηρεύουσιν, ἤτοι ἀπολελυμένην ἢ καὶ τελευτήσαντος τοῦ ἀνδρὸς ἄλλω γαμεῖσθαι· ἐκ δὲ τῆς Ἐσθᾶ, τοῦτο γὰρ καλεῖσθαι τὴν γυναῖκα παραδέδοται, πρώτος Ματθάν, ὁ ἀπὸ τοῦ Σολομῶντος κατάγων τὸ γένος, τὸν Ἰακῶβ γεννᾷ· καὶ τελευτήσαντος τοῦ Ματθάν, Μελχί, ὁ ἀπὸ τοῦ Νάθαν κατὰ γένος ἀναφερόμενος, χηρεύουσιν ἐκ μὲν τῆς αὐτῆς φυλῆς, ἐξ ἄλλου δὲ γένους ὦν, ὡς προείπομεν, ἀγόμενος αὐτὴν, ἔσχεν υἱὸν τὸν Ἥλι· οὕτω δὴ διαφόρων δύο γενῶν εὐρήσομεν τὸν τε Ἰακῶβ καὶ τὸν Ἥλι ὁμομητρίους ἀδελφούς· ὦν ὁ ἕτερος Ἰακῶβ ἀτέκνου τοῦ ἀδελφοῦ τελευτήσαντος, Ἥλι τὴν γυναῖκα παραλαβὼν, ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τρίτον τὸν Ἰωσήφ· κατὰ φύσιν μὲν ἑαυτῶ, καὶ κατὰ λόγον... κατὰ νόμον δὲ διὰ τοῦ Ἥλι υἱὸς ὦν...». Α ὑ τ ὅ θ ι, ΣΤ'. ΒΕΠΕΣ 17, 172,15-29. Τὰς ἀπόψεις ταύτας παρουσιάζει καὶ ὁ Εὐσέβιος (πρὸς Στέφανον... Α', 3. ΒΕΠΕΣ 23, 303,29 ἐξ.). Α ὑ τ ὅ θ ι Δ', α'. ΒΕΠΕΣ 23,308, 27-309,28. Τοῦ αὐτοῦ, ἐρωτήσεις εἰς τὰς εὐαγγελικὰς περικοπὰς ἐκ τῆς σειρᾶς Νικήτα Σερρών εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν η'. ΒΕΠΕΣ 23, 341,39-342,24.

99. "Ορα Ἰππολύτου Θηβαίου, Χρονολογικοῦ Συντάγματος, Ἀπόσπασμα VI, ἐκδ. Migne E.Π. 117, 1048B'. Ἰωσήπου Χριστιανοῦ, Ἰπομνηστικὸν κεφ. 136, Migne E.Π. 106,141 ἐξ. Ἐπιφανίου Μοναχοῦ καὶ Πρεσβυτέρου «τοῦ Ἀγιοπολίτου», Λόγος, Περὶ τοῦ βίου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Β', Migne E.Π. 120, 189A'-B'. Α ὑ τ ὅ θ ι, Ζ', Migne E.Π. 120, 196A'. Πρβλ. Εὐθυμίου Ζυγαδηνοῦ, Ἐρμηνεία εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, τόμος δεύτερος περιέχων τὰ κατὰ Μᾶρκον, Λουκᾶν καὶ Ἰωάννην Εὐαγγέλια, ἐκδ. Θεοκλήτου Φαρμακίδου, Ἐν Ἀθήναις 1842, 173 ἐξ. Ν. Δαμαλά, Ἐρμηνεία εἰς τὴν Κ.Δ., τόμος Β', Ἐν Ἀθήναις 1892, 193, 198. Π. Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, Ἀθήναις 1952, 142B' ἐξ. (=Λκ. 3,24).

100. "Ορα Ἐπιφανίου Ἀγιοπολίτου ἔνθ' ἄν., Α', Migne E.Π. 120, 188A'-B': «Ἡμεῖς δὲ τοὺς πολλοὺς διευκρινισάμενοι καὶ συλλέξαντες τὰ εὐπίστα καὶ βέβαια καὶ ἀληθῆ, ἐκ τε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Εὐσεβίου, τοῦ ἐπονομαζομένου τοῦ Παμφίλου, καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν συγγραφέων καὶ διδασκάλων, ἀπλαῖς ταῖς λέξεσιν τοῖς ποθοῦσι τὰ περὶ αὐτῆς παραστήσομεν· καὶ ἐκάστου τὸ ὄνομα παρ' οὐπὲρ τι ἐλάβομεν· ἵνα μὴ

αὐτῶν ἐκφράσεις πρέπει γενικώτερον νὰ γίνουν ἀποδεχταὶ μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ περισσοτέρων ἐπιφυλάξεων. Διότι πάντοτε δὲν πρόκειται περὶ πληροφοριῶν τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως, ἀλλὰ περὶ προσπαθειῶν ἐρμηνείας, πρὸς καθορισμὸν τῆς συγγενείας τῶν προαναφερθέντων προσώπων, τῶν γονέων δηλαδὴ τῆς Θεοτόκου πρὸς τοὺς ἀμέσους προπάτορας τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, καὶ τῆς Θεοτόκου πρὸς τὴν Ἑλισάβετ. Ἡ ἀποφίς αὕτη ἐνισχύεται· α) ἐκ τοῦ ἀποσπασματικοῦ χαρακτῆρος τῶν πληροφοριῶν τούτων· β) ἐκ τῆς δις, ἐνίοτε δὲ καὶ τρίς, ἐπαναλήψεως αὐτῶν ὑπὸ ἐνὸς ἐκάστου τῶν συγγραφέων τούτων, μάλιστα μετὰ τινων παραλλαγῶν· γ) ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους ἀντιφάσεων καὶ ἀσφαιδῶν τῶν πληροφοριῶν τούτων· καὶ δ) ἐκ τῶν διαφόρων ἐρωτηματικῶν καὶ τῶν δυσπεπλῦτων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται δι' αὐτῶν. Πάντα ταῦτα ἀφήνουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι πρόκειται μᾶλλον περὶ ἀβασανίστων ἐρμηνειῶν ἐποικοδομητικοῦ χαρακτῆρος, αἱ ὁποῖαι πάντοτε μετὰ πολλῆς ἐπιφυλάξεως ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων. Παρὰ ταῦτα διακρίνονται καὶ εἰς τὰς πληροφορίες αὐτάς πλεῖστα ὅσα ἱστορικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀνευρίσκονται εἰς τοὺς πρὸ αὐτῶν ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς, ἀσφαλῶς δὲ πρόκειται περὶ πληροφοριῶν τῆς προφορικῆς αὐθεντικῆς ἱστορικῆς παραδόσεως. Τοιαῦτα λ.χ. πληροφορίες εἶναι αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἐν Γεθσημανῆ ἐγκαταβίωσιν τῆς Θεοτόκου, μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, ὡς καὶ εἰς τὸν ἐκεῖ ἐπισυμβάντα θάνατον καὶ τὸν ἐνταφιασμὸν τῆς.

Κατόπιν τῶν ἐκτεθέντων ἐπιβάλλεται ἡ παρουσίαις ἐν συνεχείᾳ τῶν ὄσων οἱ συγγραφεῖς οὗτοι πληροφοροῦν περὶ τῆς συγγενείας τῶν γονέων τῆς Θεοτόκου πρὸς τοὺς ἀμέσους προγόνους τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, ὡς καὶ πρὸς τὴν Ἑλισάβετ, τὴν σύζυγον τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου. Ἄλλωστε αἱ ἐν λόγῳ πληροφορίες τῶν συγγραφέων τούτων εἶναι αἱ μόναι ἰσχύουσαι εἰς τὴν μετ' αὐτοὺς παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Αἱ πληροφορίες αὗται παρουσιάζονται ἀποτελοῦσαι μίαν ἐνότητα. Δι' αὐτῶν δηλαδὴ γίνεται λόγος· α) περὶ τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ· β) περὶ τῆς συγγενείας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σαλώμης πρὸς τοὺς προγόνους τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου, τοῦ πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου· γ) περὶ τῆς συγγενείας τῶν μητέρων τῆς Θεοτόκου καὶ

δόξη τισὶ διαβάλλειν ἡμᾶς ὡς ἰδίον τι προσθεῖναι ἢ ὑφελεῖν, ἐπὶ τοῦ μετώπου ἐσημάνομεν, κὰν ἐκ τῶν ἀποκρύφων τι λάβωμεν ἢ ἐξ αἰρετικῶν, μηδεὶς ἡμᾶς μεμφέσθω· αἱ γὰρ παρὰ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρίαι ἀξιοπιστότεραι εἰσιν, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος. Ἄλλὰ καὶ ὁ θαυμάσιος Κύριλλος, ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος, αὐτὸ τοῦτο ἐποίησεν, ἀπὸ Ἀβραάμ ἕως Δαυὶδ εἰς τὴν γενεαλογίαν τοῦ Ἰωσήφ τοῦ μνηστευσαμένου τὴν πανάμωμον καὶ Θεοτόκον Μαρίαν· λοιπὸν δὲ καὶ αὐτὸς, ἐπειδὴ ἀπὸ ἀδελφῶν ἐτέθησαν ὅτε Ἰωσήφ καὶ ἡ Θεοτόκος, δείξας, ὡς συμφωνοῦσιν οἱ δύο Εὐαγγελισταί, ὅτε Ματθαῖος κατιῶν, καὶ Λουκᾶς ἀναποδίξων· εἰς τὸν Νάθαν καὶ αὐτὸν υἱὸν Δαυὶδ ἐνάρχεται». Πρβλ. E. d. H. e. n. n. e. c. k. e., Handbuch der neutestamntl. Apokryphen, Tübingen 1914, 54. Τοῦ αὐτοῦ, Die neutestamentl. Apokryphen, 2. Aufl., Tübingen 1924, 81,2.

τῆς Ἑλισάβετ· καὶ δ) περὶ τῆς συγγενείας τοῦ πατρὸς τῆς Θεοτόκου Ἰωακείμ πρὸς τοὺς προγόνους τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ· Διὰ τὸ συστηματικώτερον τῆς ἐκθέσεως παρουσιάζονται πρῶτον αἱ πληροφορίες τῶν συγγραφέων τούτων περὶ τῆς συγγενείας τῶν γονέων τῆς Θεοτόκου πρὸς τοὺς προγόνους τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ καὶ δεύτερον αἱ πληροφορίες αὐτῶν περὶ τῆς συγγενείας τῆς Θεοτόκου πρὸς τὴν Ἑλισάβετ.

α'. Ἡ συγγένεια τοῦ πατρὸς τῆς Θεοτόκου πρὸς τοὺς προγόνους τοῦ Ἰωσήφ.

Πρῶτος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς (ἔθν' ἄν. Migne E.Π. 94, 1156D'-1157A') βεβαιοῖ τὰ ἀκόλουθα: «Ἐκ τῆς σειρᾶς τοίνυν τοῦ Νάθαν, τοῦ υἱοῦ Δαυὶδ γεννηθεὶς Λευὶ ἐγέννησε τὸν Μελχὶ καὶ τὸν Πάνθηρα. Ὁ Πάνθηρ ἐγέννησε τὸν Βαρπάνθηρα, οὕτως ἐπικληθέντα. Οὗτος ὁ Βαρπάνθηρ ἐγέννησε τὸν Ἰωακείμ· ὁ Ἰωακείμ ἐγέννησε τὴν ἁγίαν Θεοτόκον. Ἐκ δὲ τῆς σειρᾶς Σολομῶντος τοῦ υἱοῦ Δαυὶδ, Ματθὰν ἔσχε γυναῖκα, ἐξ ἧς ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ματθὰν, Μελχὶ ὁ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Νάθαν, ὁ υἱὸς μὲν Λευὶ ἀδελφὸς δὲ τοῦ Πάνθηρος, ἔγημε τὴν γυναῖκα τοῦ Ματθὰν, μητέρα δὲ τοῦ Ἰακώβ καὶ ἐξ αὐτῆς ἐγέννησε τὸν Ἥλν· ὁ μὲν Ἰακώβ ἐκ τῆς φυλῆς Σολομῶντος, ὁ δὲ Ἥλν ἐκ τῆς φυλῆς Νάθαν. Ἐτελεύτησε δὲ ὁ Ἥλν, ὁ ἐκ τῆς τοῦ Νάθαν φυλῆς ἄπαις· καὶ ἔλαβεν Ἰακώβ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὁ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Σολομῶντος, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἀνέστησε σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ. Ὁ οὖν Ἰωσήφ φύσει μὲν ἔστιν υἱὸς Ἰακώβ, ἐκ τοῦ καταγωγίου Σολομῶντος, κατὰ δὲ νόμον, Ἥλν τοῦ ἐκ Νάθαν».

Δεύτερος Ἰππόλυτος ὁ Θηβαῖος, εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. XVIIIb ἀπόσπασμα τοῦ ἔργου του «Σύνταγμα χρονικόν» γράφει τὰ ἑξῆς: «...ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ Νάθαν, τοῦ υἱοῦ Δαυὶδ, Λευὶ (Λκ. 1,24) ἐγέννησε τὸν Μανασσῆν καὶ τὸν Πάνθηρα· οὗτος ὁ Πάνθηρ ἐγέννησε τὸν Βαρπάνθηρα, οὗτος ὁ Βαρπάνθηρ τὸν Ἰωακείμ, ἀφ' οὗ ἡ Θεοτόκος Μαρία»¹⁰¹. Τὸ ἐνταῦθα ἀναφερόμενον ὄνομα τοῦ Μανασσῆ ἀσφαλῶς οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ αὐτὸ ὄνομα, τὸ ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου (1,10), διότι ὁ Μανασσῆς τοῦ Ματθαίου εἶναι υἱὸς τοῦ Ἐζεκιίου, τοῦ ζήσαντος πρὸ τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας. Μᾶλλον πρόκειται περὶ ἄλλου κλάδου τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου τῶν ἀπογόνων τοῦ Νάθαν, ἀρχομένου διὰ τοῦ Λευὶ, τοῦ ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ (3,24) μεταξὺ τῶν Ματθαὶ καὶ Μελχί. Ὡς ἤδη προε-

101. Ὅρα ἐκδ. Fr. Diekamp, Hippolytus von Theben 50. Τὴν ἐκ τοῦ Δαυὶδ καταγωγὴν τοῦ Ἰωακείμ ρητῶς ἀναφέρει καὶ Ἄνδρέας ὁ Κρήτης (Κανὼν εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας... Θεοτόκου, Migne E.Π. 97, 1325A': «Ἦς (Θεοτόκου) ὁ πατὴρ Ἰωακείμ ἐκ βασιλικῆς φυλῆς εἶλε τὸ γένος».

δηλώθη, τὸν Λευὶ τοῦτον ἀγνοοῦν ὃ τε Ἰούλιος Ἀφρικανὸς καὶ ὁ Εὐσέβιος. Ἐρωτᾶται μήπως ἡ πληροφορία αὕτη τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τοῦ Ἰππολύτου συνιστᾷ προσπάθειαν ἐρμηνείας τῆς εἰς τὸ κείμενον τοῦ Λουκᾶ (3,24) προσθήκης τοῦ ὀνόματος τοῦ Λευὶ μεταξύ τῶν προπατόρων Ματθᾶν καὶ Μελχί, ἢ μήπως ἡ προσθήκη αὕτη ἐγεννήθη ἐκ προὑπαρχούσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παράδοσεως περὶ τοῦ Λευὶ, ὡς τοῦ πάππου τοῦ Ἰωακεὶμ, πατρὸς τῆς Θεοτόκου; Ὅθεν προβάλλει διπλοῦν βασικὸν ἱστορικὸν πρόβλημα. Τὸ πρόβλημα· α) τῆς παρουσιάσεως τοῦ προπάτορος Ματθᾶν ὡς υἱοῦ τοῦ Ἐλεάζαρ (Μτθ. 1,15) ἢ ὡς υἱοῦ τοῦ Λευὶ (Λκ. 3,24)· καὶ β) τῆς ὑπὸ τῶν Εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Λουκᾶ σιωπῆς περὶ τῆς δῆθεν ἱερωσύνης τοῦ Ματθᾶν, τὴν ὁποῖαν ὁ Ἰππόλυτος ὁ Θηβαῖος καὶ οἱ ὁμόφρονές του ἐσφαλμένως προβάλλουν ἐν συνεχείᾳ. Ὑπενθυμίζεται ὅτι οἱ Ἰούλιος Ἀφρικανὸς καὶ Εὐσέβιος, οἱ ἀγνοοῦντες τὸν προπάτορα Λευὶ, παρουσιάζουν τοὺς Ματθᾶν καὶ Μελχί ὡς τὸν πρῶτον καὶ τὸν δεῦτερον σύζυγον τῆς Ἐσθᾶ, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθησαν, οἱ ἑτεροθαλεῖς ὁμομήτριοι ἀδελφοὶ Ἰακώβ καὶ Ἡλί, ὁ φυσικὸς καὶ ὁ κατὰ νόμον, δύο πατέρες τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τοὺς προπάτορας Ματθᾶν καὶ Μελχί παρατηρεῖται ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει μεταξύ αὐτῶν ἐξ αἵματος συγγένεια — «ἐκ διαφόρων ὄντες γενῶν», κατὰ Ἰούλιον τὸν Ἀφρικανὸν (ὄρα ἐνταῦθα ὑποσ. 98). Ἡ μόνη μεταξύ αὐτῶν σχέσις ἐγκρατεῖται εἰς τὸν γάμον ἐκάστου. Κατὰ τὴν σχετικὴν πληροφορίαν, ὁ Μελχί «ἐγήμη τὴν γυναῖκα τοῦ Ματθᾶν» μετὰ τὸν θάνατον τούτου. Ὑπογραμμίζεται ὅτι ἡ πληροφορία αὕτη παρεχομένη καὶ ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, εἰς τὸ ἔργον του «Ἐκθεσις Ὁρθοδόξου Πίστεως» (Γ', πα', Migne E.P. 94, 1157A'), προβάλλεται ὡς θέμα πίστεως, διὸ καὶ πρέπει νὰ θεωρηθῆ ἀκριβῆς καὶ ἠλεγμένη.

Ἐπὶ τῆς συγγενείας τοῦ Ἰωακεὶμ πρὸς τοὺς προγόνους τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ καὶ ὁ Ἐπιφάνιος, ὁ Ἀγιοπολίτης λέγει τὰ ἀκόλουθα : «Ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ Νάθαν υἱοῦ Δαυὶδ γεννᾶται Λευὶ. Λευὶ δὲ ἐγέννησε τὸν Μελχί καὶ τὸν Πάνθηρα· Μελχί ἔλαβε γυναῖκα καὶ ἀπέθανεν ἄπαις. Ὁ Πάνθηρ ἐγέννησε τὸν Βαρπάνθηρα· ὁ Βαρπάνθηρ ἐγέννησε τὸν Ἰωακεὶμ, τὸν πατέρα τῆς Θεοτόκου. Ἐκ δὲ τῆς σειρᾶς Σολομῶντος υἱοῦ Δαυὶδ γεννᾶται Ματθᾶν· οὗτος γεννᾷ τὸν Ἰακώβ, τὸν πατέρα τοῦ Ἰωσήφ καὶ ἀπέθανεν· καὶ ἔλαβε τὴν γυναῖκα, τὴν μητέρα Ἰακώβ, Μελχί ὁ ἀδελφὸς Πανθήρ καὶ ἐγέννησε τὸν Ἡλί. Ὁ μὲν οὖν Ἰακώβ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Σολομῶντος· ὁ δὲ Ἡλί ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Νάθαν λαμβάνει γυναῖκα· καὶ ὁ Ἡλί ἀπέθανεν ἄπαις· καὶ ἔλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁμομήτριος Ἰακώβ· καὶ ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ. Ὁ οὖν Ἰωσήφ φύσει μὲν υἱὸς τοῦ Ἰακώβ· κατὰ δὲ τὸν νόμον τοῦ Ἡλί... Ἰωακεὶμ καὶ Ἡλί ἐκ πατρὸς τοῦ Πανθήρ (sic) ἀδελφοί· Ἡλί καὶ Ἰακώβ ἐκ πατρὸς τοῦ Ματθᾶν ἀδελφοί· Ἰωακεὶμ ἐγέννησε Μαρίαν τὴν Θεοτόκον· Ἡλί δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ κατὰ νόμον· ὥστε εἶναι τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν Μαρίαν ἀδελφῶν παιδία. Ἰωσήφ δὲ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τέκτων· ἔσχεν δὲ

ἀδελφὸν ἐκ τοῦ Ἰακώβ ὁμομήτριον τὸν Κλεόπαν ἢ καὶ Κλωπᾶν»¹⁰². Εἰς τὸ κείμενον τοῦτο ὁ Ἀγιοπολίτης Ἐπιφάνιος προσπαθεῖ νὰ διασαφήσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰππολύτου τοῦ Θηβαίου λεγόμενα, τὸν ὁποῖον καὶ συμπληρώνει. Ἐκ τῶν λεγομένων ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου, ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι δύο σημεῖα. α) Ὁ θάνατος τοῦ Μελχι ἄπαιδος, καὶ ἡ παρουσίασις τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἦλι ὡς προελθόντος διὰ τοῦ ἀνδραδελφικοῦ γάμου τοῦ ἀδελφοῦ του Πάνθηρος μετὰ τῆς ἐκ νέου χήρας αὐτοῦ, θὰ ἐλέγαμεν τῆς Ἐσθᾶ, τὴν ὁποίαν ὁμοῦς ὁ ἴδιος δὲν ὀνομάζει. β) Ἡ ἀποσύνδεσις τοῦ Λευὶ ἀπὸ τὸν Μανασσῆν, τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ὡς τὸν θέλει Ἰππόλυτος ὁ Θηβαῖος, καὶ ἡ ταύτισις τοῦ Λευὶ τούτου πρὸς τὸν Λευὶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ (3,24), τὸν υἱὸν δηλαδὴ τοῦ Μελχί. Ἐνταῦθα ἐρωτᾶται· μέχρι ποίου σημείου ἔχομεν σύγχυσιν προσώπων καὶ πραγμάτων, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τοῦ Μελχί πρὸς τοὺς οὕτω φερομένους ἀπογόνους αὐτοῦ Ἦλι καὶ Ἰωσήφ, καθόσον ὁ Ἦλι ὑπῆρξεν ἄπαις. Καὶ ἡ πληροφορία τοῦ Ἐπιφανίου τούτου περὶ τοῦ Κλεόπα ἢ Κλωπᾶ, ὡς ἀδελφοῦ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, εἶναι ἀξία προσοχῆς. Ἡ πληροφορία αὕτη δημιουργεῖ πάντως πολλὰς δυσκολίας ἕνεκα τῆς ἀσαφείας καὶ τῆς ἐλλιποῦς διατυπώσεώς της. Διότι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ ὅρος «ὁμομήτριος» πρέπει νὰ σημαίνῃ ὅτι ἡ πρόφηνη χήρα τοῦ Ἦλι καὶ ἐν συνεχείᾳ σύζυγος τοῦ Ἰακώβ καὶ μήτηρ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, ἦλθεν εἰς τρίτον γάμον, καὶ δι' ἄλλου ἀνδρὸς ἀπέκτησε τὸν Κλωπᾶν, τὸν ὁμομήτριον ἀδελφὸν τοῦ Ἰωσήφ. Οὕτω παρουσιάζεται αὕτη, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα οὐδεὶς διέσωσε, μήτηρ τοῦ Ἰωσήφ ἐκ τοῦ ἀνδραδελφικοῦ τῆς γάμου μετὰ τοῦ Ἰακώβ, καὶ μήτηρ τοῦ Κλωπᾶ μετ' ἄλλου τινὸς τρίτου ἀνδρὸς. Ἡ πληροφορία αὕτη περὶ τοῦ Κλωπᾶ, ὡς ὁμομητρίου ἀδελφοῦ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, συνιστᾷ ἀσφαλῶς ἐρμηνευτικὴν προσπάθειαν διασαφήσεως τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου (19,25) περὶ τῆς Μαρίας τοῦ Κλωπᾶ, ὡς ἀδελφῆς τῆς Θεοτόκου (πρβλ. Λκ. 24,18), περὶ τῆς ὁποίας θὰ γίνῃ ἀλλαχοῦ λόγος. Πάντως δημιουργεῖ δυσκολίας ἡ ἀσάφεια τῆς ἐκφράσεως τοῦ Ἐπιφανίου «Ἰωσήφ δὲ ἔσχεν ἀδελφὸν ἐκ τοῦ Ἰακώβ ὁμομήτριον τὸν Κλεόπαν ἢ καὶ Κλωπᾶν». Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ χρῆσις τῆς λέξεως ὁμομήτριος δὲν σημαίνει ὅτι ὁ Ἰωσήφ καὶ ὁ Κλωπᾶς δὲν ἦσαν ὁμοπάτριοι, ἐκτὸς ἐὰν οὗτος ἀπέκτησε μετὰ τῆς συζύγου τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ του Ἦλι, πλὴν τοῦ Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος νόμῳ ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Ἦλι, καὶ ἕτερον υἱόν, τὸν Κλωπᾶν, ὁ ὁποῖος πλέον θὰ ἔπρεπε νὰ λέγεται υἱὸς τοῦ Ἰακώβ. Οὕτως ὁμοῦς κατ' οὐσίαν ὁ Ἰωσήφ καὶ ὁ Κλωπᾶς πρέπει νὰ ἦσαν ὁμοπάτριοι καὶ ὁμομήτριοι ἀδελφοί¹⁰³.

Κατὰ τὰ προεκτεθέντα τοῦ Ἐπιφανίου τούτου, ὁ Ἰωακείμ καὶ ὁ Ἦλι

102. Ὅρα Ἐπιφανίου Ἀγιοπολίτου, μν. ἔργ. Β', Migne E.II. 120, 189A'-B'.

103. Πρβλ. Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ, μν. ἔργ. Β'. ΒΕΠΕΣ 17,170,12-25. Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἰστ. 1,7,2-4. ΒΕΠΕΣ 19, 211,31-212,5.

ἦσαν ὁμοπάτριοι ἀδελφοί, υἱοὶ τοῦ Πάνθηρος, ὁ Ἥλι, ἕμως εἶχε τὸν Ἰακώβ ὁμομήτριον ἀδελφὸν ἐκ τῆς Ἐσθᾶ, τῆς διατελεσάσης ἀλληλοδιαδόχως συζύγου τοῦ Ματθᾶν καὶ τοῦ Μελχί. Μεταξὺ αὐτῶν, ὡς προελέχθη, ὁ Λουκᾶς (3,24) παρεμβάλλει τὸν Λευί, τὸν ὁποῖον ἀγνοοῦν οἱ Ἰούλιος Ἀφρικανὸς καὶ Εὐσέβιος¹⁰⁴. Τὸν Λευί τοῦτον παρουσιάζουν οἱ Ἰωάννης Δαμασκηνός, Ἰππόλυτος ὁ Θηβαῖος καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτούς, ὡς τὴν γέφυραν συνδέσεως τῶν προγόνων τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Ἰωσήφ. Ὅμως παραμένει οὕτω προβληματικὴ α) ἡ πατρικὴ σχέσις τοῦ Λευί, κατὰ μὲν Ἰππόλυτον τὸν Θηβαῖον, πρὸς τοὺς υἱοὺς του (Μανασσῆ καὶ Πάνθηρα), κατὰ δὲ τὸν Ἀγιοπολίτην Ἐπιφάνιον, πρὸς τοὺς Μελχί καὶ Πάνθηρα· β) ἡ πρὸς τὸν Ἥλι, τὸν κατὰ τὸν νόμον πατέρα τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, ἀδελφικὴ σχέσις τοῦ Ἰωακείμ, τοῦ πατρὸς τῆς Θεοτόκου· καὶ τέλος γ) ἡ ἱερατικὴ καταγωγὴ τοῦ προπάτορος Ματθᾶν, τοῦ ἔχοντος ἐκτὸς τοῦ Ἰακώβ καὶ τρεῖς θυγατέρας, τὰς Μαρίαν, Σοββή, καὶ Ἄνναν.

β'. Ἡ συγγένεια τῆς μητρὸς τῆς Θεοτόκου πρὸς τοὺς προγόνους τοῦ Ἰωσήφ.

Εἰς τὰ ἀποσπάσματα τοῦ «Χρονολογικοῦ Συντάγματος» Ἰππολύτου τοῦ Θηβαίου ἐπαναλαμβάνεται ἐπτάκις σχεδὸν ἀπαράλλακτος ἢ κάτῳθι πληροφορία: «Τρεῖς γὰρ ἦσαν ἀδελφαὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ θυγατέρες Ματθᾶν τοῦ ἱερέως καὶ Μαρίας τῆς αὐτοῦ γυναικός, ἐπὶ τῆς βασιλείας Κλεοπάτρας καὶ Σώπαρος τοῦ Πέρσου, πρὸ βασιλείας Ἡρώδου, υἱοῦ Ἀντιπάτρου. Ὄνομα τῇ πρώτῃ Μαρῖαμ, καὶ ὄνομα τῇ δευτέρᾳ Σοββὴ καὶ ὄνομα τῇ τρίτῃ Ἄννα. Ἐγγημέν τε ἡ πρώτη ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἔτεκεν Σαλώμην τὴν μαίαν¹⁰⁵. Ἐγγημεν δὲ καὶ ἡ δευτέρα ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἔτεκεν τὴν Ἐλισάβετ. Ἐγγημεν δὲ καὶ ἡ τρίτη εἰς τὴν γῆν τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐγέννησεν Μαρίαν τὴν Θεοτόκον. Ὡς εἶναι τὴν τε Σαλώμην καὶ τὴν Ἐλισάβετ καὶ τὴν ἁγίαν Μαρίαν τὴν Θεοτόκον θυ-

104. Ἡ ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματος τῶν Ματθᾶν καὶ Λευί εἰς τὸ Λκ. 3,24 δημιουργεῖ δυσκολίας πραγματικὰς καὶ ἐκ τῆς χειρογράφου παραδόσεως, καθόσον τὰ περισσώτερα καὶ ἀρχαιότερα τῶν χειρογράφων παρουσιάζουν τὴν προσθήκην τῶν δύο τούτων ὀνομάτων. Ὅρα C. von Tischendorf, *Novum Testamentum Graece*, editio octava major, Leipzig 1869, I' 449-450. B. F. Westcott. — F. J. A. Hort, *The New Testament in the original Greek*. Introduction. Appendix, London 1907, Appendix 57. Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, 26. Aufl., Stuttgart 1981, 162. Τὰ ὀνόματα ταῦτα παραλείπουν μόνον ἡ μετάφρασις ε τῆς Itala τοῦ 1β'-1γ' αἰῶνος καὶ οἱ Εἰρηναῖος, (βρα Κατὰ Ἄφρ. 3,22,3, οὗτος ἀναφέρει τοὺς προπάτορας τοῦ Ἰωσήφ), Ἰούλιος Ἀφρικανὸς καὶ Εὐσέβιος.

105. Πρβλ. Πρωτευαγγέλιον Ἰακώβου, κεφ. XIX-XX. Εὐαγγέλιον Ψ. -Ματθαίου, κεφ. XIII, 3-4.

γατέρας ἀδελφῶν τριῶν θηλειῶν. Ἐντεῦθεν οὖν ὁ βαπτιστῆς Ἰωάννης καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἀνεπιὸι λέγονται εἶναι...»¹⁰⁶.

Τὸ κείμενον τοῦ πρώτου ἀποσπάσματος Ἰππολύτου τοῦ Θηβαίου παρουσιάζεται δις σχεδὸν ἀπαράλλακτον ὑπὸ τοῦ Χριστιανοῦ Ἰωσήπου¹⁰⁷, παρῆλλαγμα δὲ ὡς ἔπεται ὑπὸ Ἐπιφανίου τοῦ Ἀγιοπολίτου¹⁰⁸. «Κατὰ μητέρα ἢ Θεοτόκος ἦν οὕτως· Ματθάν ὁ ἱερεὺς ἀπὸ Βηθλεέμ, εἶχε θυγατέρας τρεῖς Μαρίαν, Σωβὴν καὶ Ἄνναν. Ἡ μὲν Μαρία ἔτεκε Σαλώμην τὴν μαίαν· ἡ δὲ Σωβὴ ἔτεκε τὴν μητέρα Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ· ἡ δὲ Ἄννα ἔλαβεν Ἰωακείμ τὸν ἀδελφὸν τοῦ πατρὸς Ἰωσήφ· καὶ κατέβη Ἄννα νόμφη εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς πόλιν Ναζαρέτ· καὶ συνώκησεν Ἄννα τῷ Ἰωακείμ ἔτη πεντήκοντα, καὶ τέκνον οὐκ ἐποίησεν...».

Ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ χωρίων παρατηρεῖται ὅτι ἐνῶ αἱ παραλλαγαι τοῦ ὀνόματος τῆς δευτέρας θυγατρὸς τοῦ Ματθάν, Σοββή, Σωβή, Σουβή, Σαμβῆ καὶ Σωμαί, οὐδὲν δημιουργοῦν πρόβλημα, ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτοῦ ὡς ἱερέως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ πράγματα, καθόσον ὁ γενεαλογικὸς κατάλογος τῶν προπατόρων τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῶν δύο Εὐαγγελι-

106. Ὅρα ἐκδ. F r. Diek a m p, Ἄποσπ. Γ', 6, σελ. 8-10. Ἄποσπ. ΙΙ, 6, σελ. 14-15. Ἄποσπ. ΙV, 6, σελ. 23. Ἄπόσπ. VΙ, 6, σελ. 31-32 (ἐνταῦθα ὀνομάζεται ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς «δισεξάδελφος» τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου). Ἄποσπ. X, σελ. 41-42. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο, κατὰ τὸν Diek a m p, δὲν εἶναι γνήσιον («unechte Texte»). Ἐνταῦθα ἔχομεν διστηλον κείμενον. Τὸ κείμενον τῆς ἀριστερᾶς στήλης εἶναι ἐκ τοῦ 136 κεφαλαίου τοῦ Ἰπομνηστικοῦ Ἰωσήπου τοῦ Χριστιανοῦ, τὸ δὲ τῆς δεξιᾶς ἐκ τοῦ κανόνος Ἀνδρέου Κρήτης (Κανὼν εἰς τὴν Γέννησιν τῆς Θεοτόκου). Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀποσπάσματος τούτου τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα: «Εἰκοστὸς τρίτος ἀπὸ γένους Δαυὶδ καὶ Σολομῶντος εὐρίσκεται Ματθάν· ὃς ἔγχευεν Μαρίαν ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς καὶ ἐγέννησε Ἰακώβ, τὸν πατέρα τοῦ τέκτονος, καὶ θυγατέρας τρεῖς· Μαρίαν, Σοββὴν, καὶ Ἄνναν...». Ἐνταῦθα δύο εἶναι τὰ ἐξόχως ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα: α) ἡ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ εἰκοστὸς τρίτος ταῦτις τοῦ Ματθάν τούτου πρὸς τὸν κατὰ σάρκα πάππον τοῦ μνηστήρος Ἰωσήφ β) ἡ παράλειψις τοῦ χαρακτηρισμοῦ αὐτοῦ ὡς ἱερέως καὶ ἡ παρουσίαις Σαλώμης τῆς μαίας, Ἐλισάβετ τῆς μητρὸς τοῦ Προδρόμου, καὶ Μαρίας τῆς Θεοτόκου, ὡς ἐξαδελφῶν καὶ ἐγγονῶν τοῦ Ματθάν. Ὁ Diek a m p παρουσιάζει ἀκόμη καὶ εἰς τὸ ἀποσπ. XV σελ. 47 κείμενον ἐκ τοῦ 38ου κεφ. τοῦ «Διαλόγου κατὰ Ἰουδαίω τῶ Ἀνδρονίκου», εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται ἀπαράλλακτως, πρὸς τὸ κείμενον τοῦ πρώτου ἀποσπάσματος, λόγος περὶ τῶν αὐτῶν προσώπων. Ὁμοίως ἐπαναλαμβάνονται συντομώτερον τὰ αὐτὰ καὶ εἰς τὸ ἀποσπ. XIIIβ σελ. 50. Ἐνεκα τῶν διαφορῶν τοῦ παρατίθεται ἐν συνεχείᾳ καὶ τὸ παρὸν κείμενον: «Ματθάν ὁ ἱερεὺς ἐν Βηθλεέμ γεννᾷ θυγατέρας γ'· Μαρίαν, Σαμβὴν καὶ Ἄνναν. Μαρία αὕτη γεννᾷ Σαλώμην τὴν μαίαν, καὶ Σαμβὴ γεννᾷ Ἐλισάβετ, Ἄννα αὕτη τὴν ἄγιαν Θεοτόκον...». Ὅρα καὶ Migne E.Π. 117, 1032C', 1041 A'-C' καὶ 1048B'.

107. Ὅρα Ἰπομνηστικὸν κεφ. 136, Migne E.Π. 106, 174 A' καὶ C'.

108. Ὅρα Λόγον, περὶ τοῦ βίου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Γ', Migne E.Π. 120, 189. Πρβλ. Νικηφόρου Καλλίστου, Ἐκκλ. Ἰστ. κεφ. 4, Migne E.Π. 145, 760C'-D'.

στῶν περιέχει ἀπογόνους μόνον τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἐκ τῆς ὁποίας οὐδείς ἦτο ἱερεύς. Τὸ παρὸν πρόβλημα διαφωτίζεται πλήρως δι' ὅσον λέγει ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός εἰς τὸ προεκτεθὲν χωρίον αὐτοῦ περὶ τοῦ Ματθάν, τὸν ὁποῖον οὐδαμοῦ ὀνομάζει ἱερέα, ἀκριβῶς διότι δὲν ἦτο. Ἐπίσης πρόβλημα δημιουργεῖ καὶ ἡ ἀποσιώπησις τοῦ υἱοῦ τοῦ Ματθάν Ἰωακείμ. Διὸ καὶ ἐρωτᾶται· αἱ τρεῖς θυγατέρες τοῦ Ματθάν εἶχον ὀμοπάτριον καὶ ὀμομήτριον τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν Ἰακῶβ ἢ μόνον ὀμοπάτριον, ἕπερ καὶ τὸ πιθανώτερον, ἐφ' ὅσον κατὰ Ἰούλιον τὸν Ἀφρικανὸν καὶ τὸν Εὐσέβιον, ὁ Ἰάκωβος, ὁ υἱὸς τοῦ Ματθάν, εἶχε μητέρα οὐχὶ τὴν Μαρίαν, τὴν μητέρα τῶν τριῶν θυγατέρων αὐτοῦ, ἀλλὰ τὴν Ἑσθᾶ, ἐκ τῆς ὁποίας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ματθάν ὁ Μελχι ἐγέννησε τὸν Ἡλί. Οὕτω προϋποθέτει ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν Ἰακῶβ καὶ Μελχί, ὡς ὀμομητρίων ἀδελφῶν, καὶ δευτέρον γάμον τοῦ Ματθάν. Οὗτος πρέπει ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς Μαρίας νὰ ἀπέκτησε τὰς τρεῖς θυγατέρας του, ἐκ δὲ τῆς δευτέρας, τῆς Ἑσθᾶ, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰακῶβ.

γ'. Ἡ συγγένεια τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς Ἑλισάβετ πρὸς τοὺς προγόνους τοῦ Ἰωσήφ.

Περὶ τῆς συγγενείας ταύτης ἔχομεν ἑννέα ἀποσπάσματα πάλιν Ἰππολύτου τοῦ Θηβαίου, τὸν ὁποῖον σαφῶς φαίνεται ὅτι ἀντιγράφουν Ἰώσηπος ὁ Χριστιανός, Ἐπιφάνιος ὁ Ἀγιοπολίτης, καὶ Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος. Οἱ συγγραφεῖς οὗτοι, φαίνεται ὅτι εἰς τὴν προσπάθειάν των νὰ προσδιορίσουν τὴν συγγένειαν τῶν γονέων τῆς Θεοτόκου πρὸς τοὺς προγόνους τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, ἀφωρμῶντο ἐκ τῆς πληροφορίας τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ (1,36), περὶ τῆς συγγενείας τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς Ἑλισάβετ, τῆς συζύγου τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτῶν περὶ τῆς συγγενείας ταύτης, ὡς καὶ περὶ τῆς συγγενείας τῶν γονέων τῆς Θεοτόκου πρὸς τοὺς προγόνους τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, παρουσιάζονται εἰς μίαν ἐνότητα, καὶ δὴ ἐν συναφείᾳ καὶ πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ. Οὕτως ἀναγιγνώσκομεν εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ προκειμένου πρῶτον χωρίον τοῦ Ἰππολύτου Θηβαίου τὰ ἀκόλουθα: «...τέσσαρας γὰρ υἱὸς ἔσχεν ὁ Ἰωσήφ καὶ δύο θυγατέρας, τὴν τε Ἑσθήρ καὶ τὴν Μάρθαν, ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σαλώμης, θυγατρὸς Ἀγγαίου τοῦ ἀδελφοῦ Ζαχαρίου τοῦ ἱερέως, τοῦ πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, υἱοῦ Βαραχίου, τοῦ υἱοῦ Ἀβιά τοῦ ἱερέως (καὶ τότε ἐχῆρευσεν Ἰωσήφ)· ὡς εἶναι τὴν Σαλώμην καὶ τὸν Βαπτιστὴν Ἰωάννην ἀδελφῶν τέκνα ἄρρενικῶν. Ὁ γὰρ Ἀγγαῖος υἱὸς Βαραχίου, θεῖος δὲ Ἰωάννου, ὁμοίως δὲ καὶ Ζαχαρίας ἀδελφὸς Ἀγγαίου, θεῖος δὲ Σαλώμης τῆς γυναικὸς Ἰωσήφ τοῦ τέκτονος. Σαλώμην δὲ φημί, οὗ τὴν μαίαν, ἀλλὰ τὴν γυναῖκα τοῦ τέκτονος Ἰωσήφ. Ἡ γὰρ μαία ἀπὸ Βηθλεὲμ ἐτόγγχανεν ἀνεψία (ἐξαδέλφη δηλαδὴ) καὶ αὕτη οὖσα τῆς Ἑλισάβετ καὶ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας· καὶ δηλοῖ τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον. Τρεῖς γὰρ

ἦσαν ἀδελφαὶ ἀπὸ Βηθλεέμ θυγατέρες Ματθάν τοῦ ἱερέως...»¹⁰⁹. Τὴν αὐτὴν πληροφορίαν παρέχει καὶ ὁ ἀσφαλῶς πρεσβύτερος τοῦ Ἰππολύτου Ἄνδρέας ὁ Κρήτης (660-740), μετὰ τινων παραλλαγῶν, ἀξίων ἰδιαιτέρας προσοχῆς διὰ τὴν ἱστορικότητά της. Κατὰ τὸν Ἄνδρέαν Κρήτης, «*Εἰκοστὸς τρίτος ἀπὸ γένου Δαυὶδ καὶ Σολομῶντος εὐρίσκειται ὁ Ματθάν· ὃς ἐγγίμε Μαριάμ ἐκ τῆς Ἰουδα φυλῆς καὶ ἐγέννησεν Ἰακώβ τὸν πατέρα τοῦ τέκτονος καὶ θυγατέρας τρεῖς, Μαριάμ, Σεβὴν καὶ Ἄνναν. Καὶ ἡ μὲν Μαρία γεννᾷ Σαλώμην τὴν μαιαν· ἡ δὲ Σεβὴ γεννᾷ τὴν Ἐλισάβετ· ἡ δὲ Ἄννα γεννᾷ τὴν Θεοτόκον· ὡς τὴν Θεοτόκον ἐγγονὴν Ματθάν καὶ Μαρίας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, τὴν δὲ Ἐλισάβετ καὶ τὴν Σαλώμην ἀνεψιάς μὲν τῆς Ἄννης, ἐξαδέλφας δὲ τῆς Θεοτόκου*»¹¹⁰. Διὰ τοῦ παρόντος χωρίου ἀποκομίζεται ἐκ πρώτης ὕψεως ἡ ἐντύπωσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἰακώβ, ὁ γεννήτωρ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, καὶ αἱ τρεῖς θυγατέρες τοῦ Ματθάν εἶχον τὴν αὐτὴν μητέρα, τὴν ὀνομαζομένην Μαρίαν, ὅπερ ὅμως παρουσιάζεται μᾶλλον ἀμφίβολον.

Οὐδεμία χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι ὅλων τῶν πληροφοριῶν τούτων μία εἶναι ἡ προέλευσις καὶ ὅτι αὗται ἀνάγονται εἰς χρόνους πολὺ προγενεστέρους τῶν χρόνων συντάξεως τῶν ἐν λόγῳ κειμένων. Πάντως εἶναι δύσκολον νὰ λεχθῇ ὅτι αὗται εἶναι ἱστορικῶς ἀβάσιμοι. Ἐπίσης εἶναι ἐξ Ἰσου δύσκολον νὰ λεχθῇ τί προέρχεται ἐκ τῆς πραγματικῆς ἱστορικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τί συνιστᾷ ἐρμηνευτικὴν εἰκασίαν τῶν ἐν λόγῳ συγγραφέων, πρὸς συμπλήρωσιν καὶ ἐξομάλυνσιν τῶν κενῶν τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως. Πάντως πρέπει νὰ ὑπάρχη σοβαρὰ ἱστορικὴ βάσις εἰς τὰς πληροφορίας ταύτας ἐκ τῆς ἀγράφου ἱστορικῆς παραδόσεως τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Καθόσον, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Theodor Zahn, ὁ εἰδικώτερον ἀσχοληθεὶς περὶ τὰ θέματα ταῦτα, ὅλαι αὗται αἱ παραδόσεις ἀποτελοῦν κατὰ μέγα μέρος ἐκφράσεις τῆς ἀρχεγόνου πραγματικῆς παραδόσεως, κατὰ τὰ λοιπὰ δὲ ἀνάπτειν περαιτέρω τῆς παραδόσεως ταύτης¹¹¹. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονῆται ὅτι, ἐκτὸς τῆς ἀγρά-

109. Ὅρα Ἰππολύτου Θεβαίου, μν. ἐργ., ἐκδ. Fr. Diekamp, ἀποσπ. I, 6 σελ. 7-10. Ἀπόσπ. II, 6 σελ. 14-15. Ἀπόσπ. IV, 6, σελ. 22-23. Ἀπόσπ. VI, 6 σελ. 31-32. Ἀπόσπ. X, σελ. 41-42. Ἀπόσπ. XV, σελ. 47. Ἀπόσπ. XVI, σελ. 48. Ἀπόσπ. XVIIIb, σελ. 50-51 καὶ Ἀπόσπ. XIX, σελ. 52. Πρβλ. καὶ ἐκδ. Migne E.Π. 117, 1032C', 1041A'-B' καὶ 1048A'. Τὰ δύο τελευταῖα ἀποσπάσματα εἶναι συνεπτυγμένα. Ὅρα καὶ Ἰωσήφου Χριστιανοῦ, μν. ἐργ. κεφ. 136, Migne E.Π. 106, 141C'-D'. Ἐπιφανίου Ἀγιοπολίτου, μν. ἐργ., Z', Migne E.Π. 120, 193C'-196A'. Νικηφόρου Καλλίστου, Ἐκκλ. Ἰστ. Γ', Migne E.Π. 145, 760B'-C' καὶ 761A'. Ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος συγγέει ἐνταῦθα Ἰππόλυτον τὸν Θεβαῖον πρὸς τὸν Ἰππόλυτον Ρώμη.

110. Ὅρα Ἀνδρέου Κρήτης, Κανὼν εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, Migne E.Π. 97, 1325B'.

111. Ὅρα Th. Zahn, Dormitio S. Virginis und das Haus des Johannes Markus, Neue kirchliche Zeitschrift, Erlangen-Leipzig 10, 1899, 406: «Alle bis dahin

φου ιστορικής παραδόσεως, ή όποία σὺν τῷ χρόνῳ ἐξέλιπεν, ἀφοῦ ἐπὶ αἰῶνας διετερήθη μετὰ ποικίλων παραλλαγῶν, ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἐνίοτε δὲ καὶ συγχύσεων περὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα, πολλά ἔργα τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ὡς τῶν Ἰουστίνου, Εἰρηναίου, Ἡγησίππου, Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Ἰππολύτου Ρώμης κλπ., παρέχοντα σχετικὰς πρὸς τὰ ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος πληροφορίας, ἐχάθησαν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπιβάλλεται νὰ τύχουν προσοχῆς δύο ἐπὶ πλέον πληροφορίαι τοῦ ιστορικοῦ Εὐσεβίου. Κατὰ τὴν πρώτην· «Καὶ ἄλλως δὲ εἰκὸς ἀπὸ τόπου συγγενίδα τῆς Μαρίας κεκλησθαι τὴν Ἐλισάβετ, διὰ τὸ οἰκεῖον ἐπὶ τῆς Ἰουδα φυλῆς, ἀφ' ἧς ὠρμαῖτο ἡ Μαρία»¹¹². Κατὰ τὴν δευτέραν· «...καὶ κάτω δὲ ὁμοίως Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ Ζαχαρίου ἀπὸ τῆς Ἰουδα εἴλκε τὴν γένεσιν, θυγάτηρ χρηματίσασα Ἰακώβ τοῦ πατρὸς Ἰωσήφ· ἐκ γοῦν τῆς συγγενείας τούτου τοῦ Ναασσῶν ὁ Κύριος κατὰ σάρκα γεγέννηται· οὐ μᾶτην οὖν τῆς βασιλικῆς φυλῆς τὴν ἐπιμιξίαν ὁ θεῖος προφήτης ἐδίδαξεν, ἀλλὰ δεικνὺς ὡς ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐξ ἀμφοτέρων ἐβλάστησεν, ὡς βασιλεὺς καὶ ἀρχιερεὺς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον χρηματίσας· ἢ ὡς ἐξ ἐνὸς προπάτορος τοῦ Ἰακώβ ὑπαρχούσας συγγενίδας καλεῖ»¹¹³. Οὕτως ἡ μὲν πρώτη πληροφορία προβάλλει ὡς βᾶσιν τῆς συγγενείας Θεοτόκου καὶ Ἐλισάβετ τὴν Βηθλεέμ, ὡς τὸν τόπον τῆς κοινῆς καταγωγῆς, ἡ δὲ δευτέρα, τὴν ἀνάμιξιν τῶν ἀπογόνων τῆς φυλῆς Ἰουδα καὶ τῆς φυλῆς Λευί. Πλὴν ὅμως ἡ ἀνάμιξις αὕτη δὲν νοεῖται παρὰ μόνον διὰ τοῦ γάμου τοῦ Ἀαρῶν, ἀπογόνου τῆς φυλῆς Λευί, μετὰ τῆς Ἐλισάβετ, ἀδελφῆς τοῦ Ναασσῶν, ἀπογόνου τῆς φυλῆς Ἰουδα. Μόνον οὕτω τὸ χωρίον τοῦτο δὲν ἐκφράζει ὑπαναχώρησιν τοῦ Εὐσεβίου περὶ μὴ ἀναμίξεως εἰς ἀμφοτέρους τοὺς γενεαλογικοὺς καταλόγους, τῶν Εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Λουκᾶ, τῶν προπατόρων τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, ἀπογόνων μόνον τῆς φυλῆς Ἰουδα, μετὰ τῶν ἐκ τῆς φυλῆς Λευί ἀπογόνων τοῦ ἱερατείου. Ὁ Εὐσέβιος, ὁμιλῶν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο χωρίον περὶ τῆς κατὰ σάρκα προελεύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ τε τοῦ βασιλικοῦ καὶ τοῦ ἱερατικοῦ γένους, σαφῶς νοεῖ τὴν ἀνάμιξιν ἀμφοτέρων τῶν φυλῶν τούτων μόνον διὰ τοῦ γάμου ἱερέως τινὸς μετὰ γυναικὸς ἐκ τῶν ἀπο-

berührten Überlieferungen sind teils ursprüngliche Bestandteile einer uralten Tradition, teils natürliche Weiterbildungen deselben». Πρβλ. Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, Τὰ σφζόμενα Ἐκκλησιαστικὰ Συγγράματα, Ἀθήνησι 1862, Α' 347: Περὶ Ζαχαρίου τοῦ πατρὸς τοῦ Προδρόμου ὑπομνηματικὴ ἐπιστολή· «Ὅλα σχεδὸν τὰ νόθα καὶ ψευδεπίγραφα συντάγματα περιέχουσι καὶ τινὰς ἀληθείας ἐσπαρμένας (ὅπως φαίνονται πιθανώτερα), ἀλλὰ μήπως διὰ τοῦτο ἀποβαίνουν αἱ ἀλήθειαι ὀλιγώτερον ἀλήθειαι;».

112. "Ὁρα Εὐσεβίου, Πρὸς Στέφανον Α', η'. ΒΕΠΠΣ 23,303,29-40. καὶ 304, 4-12.

113. Τοῦ αὐτοῦ, Ἐρωτήσεις εἰς τὰς Εὐαγγελικὰς Περικοπὰς, ἐξ ἀνεκδότου σειρᾶς κώδ. Βατικανοῦ ιδ'. ΒΕΠΠΣ 23, 345,39-346,7.

γόνων τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἐκ τῆς ὁποίας προήρχοντο ἀμφότεραι αἱ σύζυγοι τῶν ἱερέων Ἀαρὼν καὶ Ζαχαρίου, τὰς ὁποίας καὶ ἀναφέρει ὀνομαστί, ὡς παράδειγμα.

Ἐκ τῶν ἤδη ἐκτεθέντων ἀνακύπτουν διάφορα ἐρωτήματα. Πρῶτον ἐρωτᾶται· κατὰ πόσον εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ἱστορικῶς ἀκριβῆς ἢ πληροφορία περὶ τῆς γεννήσεως τῶν Μανασσῆ καὶ τοῦ Πάνθηρος ἐκ τοῦ Λευὶ (Λκ. 3,24), τοῦ ἀπογόνου τοῦ Νάθαν, ἐκ τοῦ ὁποίου Λευὶ προῆλθεν ὁ ἐγγονὸς αὐτοῦ Βαρπάνθηρ, ὁ πατὴρ τοῦ Ἰωακείμ καὶ ἐκ πατρὸς πάππος τῆς Θεοτόκου; Πῶς πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ ἢ ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ τοῦ Εὐσεβίου ἀποσιώπησις ἢ καὶ ἄγνοια τοῦ Λευί, τοῦ προπάτορος τοῦ Ἰωακείμ, τοῦ πατρὸς τῆς Θεοτόκου; Ὑπενθυμίζεται, ὅτι εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Ἐσθᾶ τῆς χήρας τοῦ Μελχί, ἀπογόνου τοῦ Νάθαν, διὰ τοῦ δευτέρου γάμου της μετὰ τοῦ Ματθάν, ἀπογόνου τοῦ Σολομῶντος, ἔχομεν ἀσφαλῶς ἐπανασυνάντησιν τῶν ἀπογόνων Νάθαν καὶ Σολομῶντος, τῶν δύο μητρόθεν ἑτεροθαλῶν ἀδελφῶν καὶ υἱῶν τοῦ Δαυῖδ. Συμπληρωματικῶς ἐρωτᾶται καὶ πάλιν· ἐκ ποίας συζύγου ἀπέκτησεν ὁ προπάτωρ Ματθάν τὰς τρεῖς θυγατέρας αὐτοῦ Μαρίαν, Σοββὴν, καὶ Ἄνναν; Οὗτος πάντως δὲν πρέπει νὰ ᾔτο ἱερεὺς, ἀπόγονος δηλαδὴ τῆς ἱερατικῆς φυλῆς τοῦ Λευί, ἀκριβῶς διότι ἔχει μόνον ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος (1,15), ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Λουκᾶς παρουσιάζουν εἰς τοὺς δύο καταλόγους των τοὺς ἀπογόνους μόνον τῆς φυλῆς Ἰούδα καὶ τοῦ οἴκου Δαυῖδ. Τρίτον, ἐρωτᾶται· ἦτο δυνατὸν ἢ Σαλώμη, ἢ πρώτη σύζυγος τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, καὶ μήτηρ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἢ θυγάτηρ τοῦ ἱερέως Ἀγγαίου καὶ ἀνεψιᾶ τοῦ Ζαχαρίου, νὰ συνδέεται διὰ διπλῆς συγγενείας μετὰ τῆς Θεοτόκου, τῆς μετέπειτα, μετὰ τὸν θάνατον δηλαδὴ τῆς Σαλώμης ταύτης, μνηστευσάμενης τὸν ἐν χηρείᾳ σύζυγόν της, τὸν Ἰωσήφ; Ὡς ἤδη προεδηλώθη, ἢ Θεοτόκος καὶ ἢ Ἐλισάβητ ἦσαν ἐξαδέλφαι ὡς θυγατέρες δύο ἀδελφῶν θηλειῶν, τῆς Σοββὴ καὶ τῆς Ἄννης. Ἡ Ἐλισάβητ πάλιν καὶ ἢ Σαλώμη, ἢ πρώτη σύζυγος τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, συνεδέοντο ἐξ ἀγχιστείας διὰ τοῦ γάμου τῆς πρώτης μετὰ τοῦ Ζαχαρίου τοῦ ἱερέως, ἀδελφοῦ τοῦ ἐπίσης ἱερέως Ἀγγαίου, τοῦ πατρὸς τῆς δευτέρας, ὥστε ἢ Σαλώμη αὕτη καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, ὁ υἱὸς τῆς Ἐλισάβητ, νὰ εἶναι τέκνα δύο ἀρρενικῶν ἀδελφῶν, ἦτοι πρῶτοι ἐξαδελφοί. Οὕτω καὶ ἢ Θεοτόκος, ἢ μητρόθεν πρώτη ἐξαδέλφη τῆς Ἐλισάβητ παρουσιάζεται μνηστὴ τοῦ χηρέυσαντος Ἰωσήφ, ἀνδρὸς τῆς Σαλώμης, ἀνεψιᾶς τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου. Ἐνταῦθα δημιουργεῖ ἀκόμη μεγαλύτερας δυσκολίας ἢ πληροφορία τοῦ ἱστορικοῦ Εὐσεβίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἢ Ἐλισάβητ, ἢ σύζυγος τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου, ἦτο θυγάτηρ τοῦ πατρὸς τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ καὶ ἄρα ὁμοπάτριος τουλάχιστον ἀδελφὴ τοῦ κατὰ σάρκα γεννήτορος τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ καὶ ἄρα θεῖα αὐτοῦ¹¹⁴.

114. Ὅρα Εὐσεβίου, Ἐρωτήσεις εἰς τὰς Εὐαγγελικὰς περικοπὰς, ἐξ ἀνεκδότου

Ἡ πληροφορία αὕτη σημαίνει ὅτι σύζυγος τῆς μητρὸς τῆς Ἐλισάβετ, τῆς Σοββή, ὑπῆρξεν ὁ Ἰακώβ, ὁ κατὰ σάρκα γεννήτωρ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ.

Αἱ πληροφορίες αὗται τοῦ Ἱπολύτου Θηβαίου, καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ, ἀφήνουν τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀβασανίστου συγκεντρώσεως πληροφοριῶν καὶ σκέψεων πρὸς ἐρμηγίαν τῶν ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ γραφομένων εἰς τὰ χωρία αὐτοῦ 1,5 καὶ 3,23-24.

Εἰδικώτερον ἐρωτᾶται· κατὰ πόσον ἡ πληροφορία τῶν ἐν λόγῳ μεταγενεστέρων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, συνιστᾷ ἀμάρτυρον παράδοσιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ἢ προέκυψεν ἐκ συγχύσεως προσώπων καὶ πραγμάτων¹¹⁵, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἱερεὺς Ζαχαρίας, ὁ πατὴρ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ «ἀδελφὸν ἔσχε συνιερέα, καλούμενον Ἀγγαῖον πρὸ αὐτοῦ τετελευτηκότα. Τούτου τοῦ Ἀγγαίου θυγατέρα ἠγάγετο πρὸς γάμον ὁ Ἰωσήφ ὁ τέκτων»¹¹⁶. Ἐντύπωσιν κάμνουν τὰ ὄνόματα Ἀγγαίου, Ζαχαρίου καὶ Βαραχίου. Ἐνταῦθα ἔχομεν πράγματι διπλὴν συνωνυμίαν πρὸς τοὺς δύο προτελευταίους μεταίχμαλωσιακοὺς προφῆτας, τοὺς Ἀγγαῖον καὶ Ζαχαρίαν, καὶ τὸν πατέρα τοῦ τελευταίου, τὸν Βαραχίαν (Μτθ. 23,35. Λκ. 11,51). Εἶναι ἀληθές ὅτι τὰ βιβλικὰ ὄνόματα ἐχρησιμοποιοῦντο συχνότατα ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Καινῆς Διαθήκης¹¹⁷. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως Ἀβιά, τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὀγδόης τάξεως τοῦ ἱερατείου, εἶναι συνώνυμον πρὸς τὸν ἀπόγονον ἐκεῖνον τοῦ Ἀαρῶν, τὸν ἐπίσης Ἀβιά ὀνομαζόμενον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ βασιλεὺς Δαυιδ ἀνέθεσε τὴν κατὰτάξιν τῶν ἀπογόνων τῶν Ἐλεάζαρ καὶ Ἰθαμάρ, υἱῶν τοῦ Ἀαρῶν, εἰς τὰς γνωστὰς 24 τάξεις τοῦ ἱερατείου πρὸς ὁμαλὴν διεξαγωγὴν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ.

σειρᾶς κώδ. Βατικανοῦ ιδ'. BEΠΕΣ 23,345,39-346,2: «...Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ Ζαχαρίου ἀπὸ τῆς Ἰούδα φυλῆς εἶλκε τὴν γένεσιν, θυγάτηρ χρηματίζουσα Ἰακώβ τοῦ πατρὸς Ἰωσήφ».

115. Ὅρα Fr. Diekamp, μν. ἐργ., σελ. 41.

116. Πρβλ. Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, ἔνθ' ἀν., Α' 347.

117. Πρβλ. Ἰωσήφου, Ἰουδαϊκὸς πόλεμος 4,4,4 § 335-343. Ἐνταῦθα γίνεται λόγος περὶ εὐσεβοῦς τινος Ζαχαρίου, υἱοῦ Βάρεις ἢ Βαραχίου, θανατωθέντος ὑπὸ ζηλωτῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Βεσπασιανοῦ. Ἐπειδὴ ἡ παράδοσις κάμνει λόγον περὶ θανατώσεως καὶ τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου, πατρὸς τοῦ Προδρόμου, ἐρωτᾶται μήπως ἔχομεν σύγχυσιν μεταξὺ τῶν δύο τούτων προσώπων. Πρβλ. Πρωτευαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου, κεφ. XXIII-XXIV. Ὅρα H. von Campenhausen, Das Martyrium des Zacharias. Aus der Frühzeit der Kirche, Tübingen 1963, 302-307. Bo-Reicke und L. Rost, Biblisch-historisches Handwörterbuch, Göttingen 1966, 3, 2199.

5. ΤΟ ΙΕΡΑΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ἸΣΡΑΗΛ ΚΑΙ ΟΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΙ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ.

Τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ἀψησχόλησε σοβαρῶς τὸ θέμα τῆς σχέσεως τοῦ ἱερατείου τοῦ Ἰσραὴλ πρὸς τοὺς δύο γενεαλογικοὺς καταλόγους τῶν προπατόρων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοὺς παρεχομένους ὑπὸ τῶν Εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Λουκᾶ. Φαίνεται μάλιστα ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ β' αἰῶνος πολλοὶ ἐκ τῶν ἀγνοούντων τὰ πράγματα ἐξελάμβανον τὴν σύνταξιν τῶν δύο τούτων εὐαγγελικῶν καταλόγων ὡς ὑπαγόρευσιν τῆς ἐπιθυμίας τῶν συνταξάντων αὐτοῦς, ὅπως προβληθῶν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπόγονοι ἀμφοτέρων τῶν φυλῶν, Ἰούδα καὶ Λευί. Διότι οὕτω μόνον ἦτο δυνατὸν νὰ καταδειχθῇ ἡ βασιλικὴ καὶ ἡ ἀρχιερατικὴ καταγωγὴ καὶ ἐξουσία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὴν ἀντίληψιν ὅμως ταύτην, ὡς προελέχθη, ἀπέκρουον κατηγορηματικῶς οἱ ἐπισταμένως ἀσχοληθέντες περὶ ταῦτα, Ἰούλιος ὁ Ἀφρικανὸς καὶ ὁ Καισαρείας Εὐσέβιος¹¹⁸. Ἀμφοτέροι ὑπεστήριζον σχετικῶς ὅτι οἱ δύο εὐαγγελικοὶ γενεαλογικοὶ κατάλογοι παρουσίαζον ἀποκλειστικῶς μόνον τοὺς ἀπογόνους τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ δὲ ἀπόκλισις τῶν γενῶν ἀπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Δαυὶδ, Νάθαν καὶ Σολομώντος, οὐδένα ἄλλον ἐξυπηρέτει σκοπὸν, εἰ μὴ τὴν ἀλήθειαν τῶν

118. "Ὅρα Ἰουλιου Ἀφρικανοῦ, μν. ἔργ., Α'. ΒΕΠΙΕΣ 17, 169,4-29: «Οὐκ ἀκριβῶς μὲν τοι τινὲς λέγουσιν, ὅτι δικαίως γέγονεν ἡ διάφορος αὕτη τῶν ὀνομάτων καταριθμησίς τε καὶ ἐπιμιξία, τῶν τε ἱερατικῶν ὡς οἰονται, καὶ τῶν βασιλικῶν, ἵνα δευχθῇ δικαίως ὁ Χριστὸς ἱερεὺς τε καὶ βασιλεὺς γενόμενος· ὡσπερ τινὸς ἀπειθοῦντος ἢ ἐτέραν ἐσχηκίτος ἐλπίδα, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀρχιερεὺς ἐστὶ Πατρός, τὰς ἡμετέρας πρὸς αὐτὸν εὐχὰς ἀναφέρων, καὶ βασιλεὺς ὑπερκόσμιος, οὗς ἡλευθέρωσε νέμων τῷ πνεύματι συνεργὸς εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν ὄλων γενόμενος· καὶ τοῦτο ἡμῖν προσήγγειλεν οὐχ ὁ κατάλογος τῶν φυλῶν, οὐχ ἡ μίξις τῶν ἀναγράπτων γενῶν, ἀλλὰ Πατριάρχαι καὶ Προφῆται· μὴ οὖν κατίωμεν εἰς τοσαύτην θεοσεβείας σμικρολογίαν, ἵνα τῇ ἐναλλαγῇ τῶν ὀνομάτων, τὴν Χριστοῦ βασιλείαν καὶ ἱερωσύνην συνιστάμεν· ἐπεὶ τῇ Ἰούδα φυλῇ τῇ βασιλικῇ, ἡ τοῦ Λευὶ ἱερατικὴ συνεζύγη, τοῦ Ναασσῶν ἀδελφὴν τὴν Ἐλισάβετ Ἀαρῶν ἀξαμένου (Ἐξ. 6,23), καὶ πάλιν Ἐλεάζαρ τὴν θυγατέρα Φατιήλ (Ἐξ. 6,25), καὶ ἐνθένδε παιδοποιησαμένων· ἐψεύσαντο οὖν οἱ Εὐαγγελισταί, συνιστάντες οὐκ ἀλήθειαν, ἀλλὰ εἰκαζόμενον ἔπαινον· καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν διὰ Σολομώντος ἀπὸ Δαυὶδ ἐγενεαλόγησεν τὸν Ἰακώβ, τὸν τοῦ Ἰωσήφ πατέρα· ὁ δὲ ἀπὸ Νάθαν τοῦ Δαυὶδ, τὸν Ἠλὶ, τὸν τοῦ Ἰωσήφ ὁμοίως ἄλλως πατέρα· καίτοι ἀγνοεῖν αὐτοὺς οὐκ ἐχρῆν, ὡς ἑκατέρω τῶν κατηριθμημένων τάξις, τὸ τοῦ Δαυὶδ ἐστὶ γένος, ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ βασιλική· εἰ γὰρ προφήτης ὁ Νάθαν, ἀλλ' οὖν καὶ Σολομών, ὅ τε τούτων πατὴρ ἑκατέρω· ἐκ πολλῶν δὲ φυλῶν ἐγένοντο προφῆται, ἱερεῖς δὲ ἐξ οὐδεμιᾶς τῶν δώδεκα φυλῶν, μόνου δὲ Λευίται· μάτην αὐτοῖς ἄρα πέπλασται τὸ ἐψευσμένον· μὴδὲ κρατοῖη τοιοῦτος λόγος ἐν Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ [κατὰ] ἀκριβοῦς ἀληθείας, ὅτι ψεῦδος σύγκειται εἰς αἶνον καὶ

πραγμάτων¹¹⁹, τὴν ἐπανασύνδεσιν δηλαδή τῶν ἀπογόνων τῶν δύο τούτων κλάδων εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος πράγματι εἶχε δύο πατέρας, τὸν Ἰακώβ, ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Σολομῶντος, ὡς τὸν φυσικὸν γεννήτορα, καὶ τὸν Ἥλι, ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Νάθαν, ὡς τὸν κατὰ νόμον πατέρα.

Ἀμφότεροι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ οὗτοι συγγραφεῖς, ἐνῶ μετὰ κατηγορηματικότητος προβάλλουν τὴν ἀπαρέγκλιτον κληρονομικὴν διαδοχὴν τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος ἀποκλειστικῶς μόνον μεταξύ τῶν ἀπογόνων τῆς φυλῆς τοῦ Λευί, ὅχι μόνον δὲν ἀποκλείουν γάμον ἱερέως τινὸς μετὰ γυναικὸς ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἀλλὰ πολὺ περισσώτερον τούτου, προβάλλουν ὡς τοιοῦτον γάμον, τὸν γάμον τοῦ Ἀαρὼν μετὰ τῆς Ἐλισάβετ, τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ναασσῶν (Μτθ. 1,4. Λκ. 3,3), ὡς καὶ τὸν γάμον τοῦ Ἐλεάζαρ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Φατιήλ. Οὔτε ἡ περίπτωσις τοῦ Ἰωακεὶμ τοῦ πατρὸς τῆς Θεοτόκου, τοῦ κατὰ τὸν Ἰω. Δαμασκηνὸν καὶ Ἰππόλυτον τὸν Ἐπιβλαῖον, καὶ τοὺς ὁμόφρονάς του, υἱοῦ τοῦ Βαρπάνθηρος καὶ δισεγγονοῦ τοῦ Λευί (Λκ. 3,23), συνιστᾷ ἀνάμιξιν τῶν ἀπογόνων τῆς βασιλικῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα μετὰ τῶν τῆς ἱερατικῆς τοῦ Λευί, διότι ὁ τελευταῖος οὗτος, ὁ προπάππος δηλαδή τοῦ Ἰωακεὶμ, ἦτο ἀπόγονος τοῦ Νάθαν, τοῦ υἱοῦ τοῦ Δαυίδ, καὶ διότι ὁ Ἰωακεὶμ ἦτο ποιμὴν καὶ ὅχι ἱερεὺς. "Ὅθεν οὐδεμία ἄλλη ὑφίστατο δυνατότης ἀναμίξεως τῶν ἀπογόνων τῆς ἱερατικῆς φυλῆς τοῦ Λευί καὶ τῶν ἀπογόνων τῆς βασιλικῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, εἰ μὴ μόνον διὰ τοῦ γάμου, ἀφ' ἑνὸς ἱερέων μετὰ θυγατέρων τῆς φυλῆς Ἰούδα, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τοῦ γάμου θυγατέρων τῆς φυλῆς Λευί μετὰ ἀνδρῶν τῆς φυλῆς Ἰούδα. Τοιαύτην περίπτωσιν συνιστᾷ ὅπωςδήποτε καὶ ὁ γάμος τῆς ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα προερχομένης Ἐλισάβετ μετὰ τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου, τοῦ πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Τὰ ἐπόμενα τρία χωρία συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ταύτης: α) Τοῦ Εἰρηναίου· «...ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς προετυπώθη καὶ ἐπεγνώσθη καὶ ἐγεννήθη· ἐν μὲν τῷ Ἰωσήφ προετυπώθη· ἐκ δὲ τοῦ Λευί καὶ τοῦ Ἰούδα, τὸ κατὰ

δοξολογίαν Χριστοῦ». "Ὅρα καὶ συνέχειαν ἐν ΒΕΠΕΣ 17, 170,7-11. Πρβλ. Εὐσέβιου, Πρὸς Στέφανον Δ', α'. ΒΕΠΕΣ 23, 308,28-309,3: «Οἱ μὲν οὖν, ἦτοι οἱ τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν ἠγνοηκότες, ἢ συνεῖναι μὴ δυνηθέντες, δοξολογοῦσιν πλάνη τὴν ἀγνωσίαν ἐπύκνωσαν εἰπόντες ὅτι δικαίως γέγονεν ἡ διάφορος αὕτη τῶν ὀνομάτων καταριθμησίς τε καὶ ἐπιμίξια τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ὡς οἷόν τε καὶ τῶν βασιλικῶν.». 'Ὁ Εὐσέβιος, ἐν συνεχεῖα ἀντιγράφει κατὰ λέξιν τὸν Ἰούλιον Ἀφρικανόν, ἀπὸ τῶν λέξεων: «ἵνα δεῖχθῆ δικαίως ὁ Χριστὸς ἱερεὺς τε καὶ βασιλεὺς γενόμενος...»· ὅρα μέχρι τέλους.

119. Πρβλ. Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ, ἐνθ' ἀν., Α'. ΒΕΠΕΣ 17, 170,4-9: «Εἰ γὰρ τὰ γένη διάφορα καὶ μηδὲν καταφέρει γνήσιον σπέρμα ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ, εἴρηται δὲ μόνον εἰς σύστασιν τοῦ γεννηθησομένου, ὅτι βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς ἔσται ὁ ἐσόμενος, ἀποδείξεως μὴ προσούσης, ἀλλὰ τῆς τῶν λόγων σεμνότητος εἰς ὕμνον ἀδρανῆ φερομένης, δῆλον ὡς τοῦ Θεοῦ μὲν ὁ ἔπαινος οὐχ ἄπτεται, ψευδὸς ὧν· κρίσις δὲ τῷ εἰρηκότι, τὸ οὐκ ἂν ὡς ἂν κομπάσαντι».

σάρκα ὡς βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς ἐγεννήθη¹²⁰. β) Τοῦ Εὐσεβίου· «*Ἡ γὰρ Ἐλισάβητ, ἡ γυνὴ Ἀαρῶν ἀδελφὴ ὑπῆρχε Ναασσῶν υἱοῦ Ἀμιναδάβ, ὃς ἀπὸ Ἰουδα τοῦ υἱοῦ Ἰακώβ κατήγετο, ἀφ' οὗ τὸ βασιλείον γένος τοῖς Ἰουδαίοις· καὶ κάτω δὲ ὁμοίως Ἐλισάβητ, ἡ γυνὴ Ζαχαρίου ἀπὸ τῆς Ἰουδα φυλῆς εἴλκε τὴν γένεσιν, θυγάτηρ χρηματίζουσα Ἰακώβ τοῦ πατρὸς Ἰωσήφ· ἐκ γοῦν τῆς συγγενείας τούτου τοῦ Ναασσῶν ὁ Κύριος κατὰ σάρκα γεγέννηται· οὐ μάρτην οὐδὲν τῆς βασιλικῆς φυλῆς τὴν ἐπιμιξίαν ὁ θεὸς προφήτης ἐδίδαξεν, ἀλλὰ δεικνὺς ὡς ὁ δεσπότης Χριστὸς ἐξ ἀμφοτέρων ἐβλάστησεν, ὡς βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον χρηματίσας· ἢ ὡς ἐξ ἐνὸς προπάτορος τοῦ Ἰακώβ ὑπαρχούσας, συγγενίδας καλεῖ»¹²¹. γ) Τοῦ Ἐπιφανίου Κωνσταντίας τῆς Κύπρου· «ἔβθεν γὰρ ἡ Μαρία κατὰ δύο τρόπους συγγενῆς ἐτόγχανε τῇ Ἐλισάβητ, καὶ ὁ Ἰάκωβος διέφερε τῇ ἱερωσύνῃ. Ἐπειδήπερ αἱ δύο φυλαὶ συνήπτοντο μόναι πρὸς ἀλλήλας, ἢ τε βασιλικὴ τῇ ἱερατικῇ, καὶ ἡ ἱερατικὴ τῇ βασιλικῇ, ὡς καὶ ἄνω ἐν τῇ Ἐξόδῳ, Ναασσῶν ὁ ἀπὸ Ἰουδα, φύλαρχος λαμβάνει τὴν Ἐλισάβητ, τὴν ἀρχαίαν θυγατέρα Ἀαρῶν, ἐαυτῷ γυναικα. Ὅθεν πολλαὶ τῶν αἰρέσεων τὴν κατὰ σάρκα γενεαλογίαν τοῦ Σωτῆρος ἀγνοοῦσι καὶ διὰ τὸ ἀπορεῖν αὐτοὺς ἀπιστοῦσι»¹²². Καὶ τὰ τρία χωρία ταῦτα ἀναφέρονται εἰς τὴν μόνην ἐπιτρεπτὴν ἀνάμιξιν τῶν ἀπογόνων ἀμφοτέρων τῶν φυλῶν μεταξὺ τῶν ἀποκλειστικῶς διὰ τοῦ γάμου τῶν θυγατέρων ἐκάστης μετὰ ἀνδρῶν τῆς ἐτέρας. Οὕτως οὐδεμία παρουσιάζεται ἀντίθεσις τῶν χωρίων τούτων πρὸς τὰς προεκτεθείσας ἀπόψεις τῶν Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ καὶ Εὐσεβίου Καισαρείας, περὶ ἀναμίξεως τῶν γενῶν εἰς ἀμφοτέροισι τοῖς εὐαγγελικοῦς γενεαλογικοῦς καταλόγους. Ὅθεν, κατὰ τὰ χωρία ταῦτα, ἀποκλείεται, ὡς θέλουσι Ἰππόλυτος ὁ Θηβαῖος καὶ οἱ ὁμόφρονές του, ὁ Ματθᾶν νὰ ἦτο ἱερεὺς. Οὕτε εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῆι ὅτι πρόκειται περὶ ἄλλου Ματθᾶν, ἐκτὸς τοῦ ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου (1,15) καὶ πατρὸς τοῦ Ἰακώβ, ὡς καὶ τῶν τριῶν αὐτοῦ θυγατέρων, Μαρίας, Σοββῆ καὶ Ἄννης. Ἐγγύησιν ὑπὲρ τῆς ταυτότητος τοῦ Ματθᾶν τούτου ἀποτελοῦν τὰ ὅσα λέγει περὶ αὐτοῦ Ἀνδρέας ὁ Κρήτης. Κατ' αὐτόν, «*Εἰκοστὸς τρίτος ἀπὸ γένους Δαυὶδ καὶ Σολομῶντος εὗρίσκειται ὁ Ματθᾶν (ὡς ἐν Μτθ. 1,15)· ὃς ἔγημε Μαριάμ ἐκ τῆς Ἰουδα φυλῆς καὶ ἐγέννησεν Ἰακώβ τὸν πατέρα τοῦ τέκνονος καὶ θυγατέρας τρεῖς, Μαριάμ, Σεβήν, καὶ Ἄνναν. Καὶ ἡ μὲν Μαριάμ γεννᾷ Σαλώμην τὴν μαίαν· ἡ δὲ Σεβὴ γεννᾷ Ἐλισάβητ· ἡ δὲ Ἄννα γεννᾷ τὴν Θεοτόκον· ὡς τὴν Θεοτόκον ἐγγονὴν Ματθᾶν καὶ Μαρίας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, τὴν δὲ Ἐλισάβητ καὶ τὴν**

120. Εἰρηναίου, 16ον ἀπόσπασμα ἀπολεσθέντων ἔργων του. ΒΕΠΕΣ 5, 177, 26-27.

121. Εὐσεβίου, Ἐρωτήσεις εἰς τὰς εὐαγγελικὰς περικοπὰς ἐξ ἀνεκδότου σειρᾶς κώδ. Βατικανοῦ. ΒΕΠΕΣ 23, 345, 36-346, 7.

122. Ὅρα Ἐπιφανίου, Κατὰ Αἰρέσεων 78, 13. Migne Ε.Π. 42, 721Α'.

Σαλώμην ἀνεψιάς μὲν τῆς Ἄννης, ἐξαδέλφας δὲ τῆς Θεοτόκου ἣς ταῖς πρεσβείαις Χριστὲ ὁ Θεὸς ἐλέησον ἡμᾶς»¹²³.

Ἡ κατὰ τὸ προαναφερθὲν τελευταῖον χωρίον τοῦ Εὐσεβίου παρουσιάσις τῆς Ἐλισάβετ ὡς θυγατρὸς τοῦ ἐκ πατρὸς θείου τῆς Ἰακώβ, τοῦ πατρὸς τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, ἐὰν εἶναι ἱστορικῶς ἀκριβής, σημαίνει ὅτι ἡ μήτηρ τῆς Σοββῆ ἦλθεν εἰς γάμον μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς, πρᾶγμα τὸ ὅποῖον ἦτο δυνατόν μόνον ἐφ' ὅσον αὕτη ἦτο μητρόθεν ἑτεροθαλῆς ἀδελφῆ τοῦ Ἰακώβ, ὅπερ σημαίνει ὅτι ὁ Ἰακώβ οὗτος ἐκ μὲν τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς Σοββῆς, τῆς ὁμοπατρίου δηλαδὴ ἀδελφῆς του, ἀπέκτησε τὴν Ἐλισάβετ, ἐκ δὲ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς χήρας τοῦ ἀδελφοῦ του Ἠλὶ ἀπέκτησε τὸν μνήστορα Ἰωσήφ. Πάντως εἶναι δύσκολον νὰ λεχθῇ τι τὸ περισσότερον ἀκριβές. Τὴν δυσκολίαν δὲ τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου τοῦ Εὐσεβίου καθιστᾷ ἔτι μεγαλύτεραν ἢ ὡς ἀνωτέρω τελευταία ἔκφρασις αὐτοῦ· «...ἢ ὡς ἐξ ἐνὸς προπάτορος τοῦ Ἰακώβ ὑπαρχούσας συγγενίδας καλεῖ».

Ἐσαύτως καὶ ἡ ἀδελφικὴ συγγένεια τῶν τριῶν θυγατέρων τοῦ Ματθᾶν καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας, (τῶν Μαρίας δηλαδὴ, Σοββῆς καὶ Ἄννης), μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰακώβ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἑσθᾶ, βασιίζεται, ὡς προελέχθη, εἰς δύο γάμους τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Δὲν ἀποκλείεται δὲ ἡ Μαρία, ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ Ματθᾶν νὰ προήρχετο ἐξ ἱερατικοῦ γένους, ὥστε οὕτω νὰ προκύψῃ καὶ ἡ παρεξήγησις τῶν Ἰππολύτου τοῦ Θηβαίου καὶ τῶν ὁμοφρόνων του, περὶ τοῦ Ματθᾶν ὡς ἱερέως. Ὡς κατ' ἐπανάληψιν ἐλέχθη, τοῦ Ματθᾶν ἀποθανόντος τὴν γυναικᾶ αὐτοῦ Ἑσθᾶ ἔλαβεν ὡς σύζυγον ὁ ἐξ ἄλλου γένους προερχόμενος πρόγονος τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, ὁ Μελχί, ὅστις καὶ ἀπέκτησεν ἐξ αὐτῆς τὸν Ἠλί, τὸν ὁμομήτριον δηλαδὴ ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβ καὶ κατὰ νόμον πατέρα τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ. Ὁ Ἀνδρέας ὁ Κρήτης ἀναφερόμενος εἰς τὴν συγγένειαν τοῦ Ἰακώβ καὶ τῶν τριῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἀναφέρει αὐτὸν καὶ αὐτὰς ὡς τέκνα τοῦ Ματθᾶν καὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου, τῆς Μαρίας. Οὕτω δημιουργεῖται νέα δυσκολία. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀνδρέας ὁ Κρήτης γνωρίζει τὴν ἐπανάληψιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ματθᾶν (Λκ. 3,24, ἀντὶ τοῦ Ματθᾶν Μτθ. 1,15)¹²⁴, ἐρωτᾷται καὶ πάλιν· μήπως ὁ Ματθᾶν οὗτος εἶναι ἄλλο πρόσωπον ἐκείνου, τὸ ὅποῖον ἀναφέρει ὁ Ματθαῖος ὑπὸ τὸν τύπον Ματθᾶν; Ὡς προεδηλώθη, οἱ Ἰούλιος ὁ Ἀφρικανὸς καὶ Εὐσέβιος ὁ Καισαρείας ἀγνοοῦν τὴν ὑπαρξίν εἰς τὸ κείμενον

123. "Ὁρα Ἀ ν δ ρ ε ο υ Κ ρ ῆ τ η ς, Κανὼν εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, Migne E.Π. 97, 1325B'.

124. "Ὁρα Ἀ ν δ ρ ε ο υ Κ ρ ῆ τ η ς, Λόγος Γ' εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τῆς παναμώμου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου... καὶ ἀπόδειξις ἐκ παλαιᾶς ἱστορίας καὶ διαφόρων μαρτυριῶν ὅτι ἐκ σπέρματος κατάγεται τοῦ Δαυίδ, Migne E.Π. 97, 849A'. Πλὴν ὅμως ὁ Ἀ ν δ ρ ε α ς Κ ρ ῆ τ η ς λησμονεῖ εἰς τὸν Κανὼνα αὐτοῦ εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Θεοτόκου (Migne 97, 1325B') τὴν προσθήκην «Ματθᾶν καὶ Λευὶ» (Λκ. 3,24) καὶ παρέχει τὰς αὐτὰς πληροφορίας πρὸς τὰς πληροφορίας τῶν Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ καὶ Εὐσεβίου.

τοῦ Λουκᾶ τῆς γραφῆς τῶν ὀνομάτων «Ματθᾶτ καὶ Λευὶ», θεωροῦν δὲ τὸν Μελχὶ (Λκ. 3,24) ὡς τὸν ἀντίστοιχον προπάτορα κατὰ τὸ Μτθ. 1,15 τοῦ Ματθᾶν. Οὕτως οἱ Ἰούλιος Ἀφρικανὸς καὶ Εὐσέβιος βλέπουν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν δύο τούτων προπατόρων τὴν ἐπανασυνάντησιν τῶν ἀπογόνων τῶν υἱῶν τοῦ Δαυὶδ, Νάθαν καὶ Σολομώντος, διὰ τῆς συζύγου αὐτῶν Ἐσθᾶ καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς γεννήσεως τῶν ὁμομητρίων ἀδελφῶν Ἰακώβ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ματθᾶν, καὶ Ἥλι, τοῦ υἱοῦ τοῦ Μελχὶ. Ὑπενθυμίζεται ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προσθήκης ταύτης τῶν ὀνομάτων «Ματθᾶτ καὶ Λευὶ» εἰς τὸ Λκ. 3,24, προεβλήθη ὁ Λευὶ οὗτος ὡς ὁ πρόπαππος τοῦ Ἰωακείμ.

Εἰδικώτερον παρατηρεῖται ὅτι εἶναι ἀνεδαφικαὶ ὅλαι ἐκεῖναι αἱ προσπάθειαι, διὰ τῶν ὁποίων ἐπεδιώχθη νὰ στηριχθῆ ἡ ἀρχιερωσύνη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῶν διαφόρων ὀνομάτων ἀμφοτέρων τῶν εὐαγγελικῶν γενεαλογικῶν καταλόγων. Διότι, κατὰ τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν (7,14-16), ἡ ἀρχιερωσύνη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ ἱερατεῖον τοῦ Ἰσραήλ. «Πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν περὶ ἱερέων οὐδὲν Μωϋσῆς ἐλάλησεν. Καὶ περισσώτερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδέκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐκ τομῆς σαρκικῆς γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου»¹²⁵. Οὕτω κατανοεῖται ὅτι τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ βασιίζεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν σταυρικὴν θυσίαν του, διὰ τῆς ὁποίας καὶ ἀνεδείχθη Ἀρχιερεὺς ὑπέρτερος καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀαρὼν καὶ δὴ «κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ». Οὐδεμία χωρεῖ ἀμφιβολία, ὅτι ὁ συντάκτης τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς θὰ εἶχε κάθε λόγον νὰ προβάλλῃ καὶ τὴν οἰανδήποτε προσωπικὴν κληρονομικὴν σχέσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τὰ πρόσωπα τοῦ ἱερατείου τοῦ Ἰσραήλ, ἂν πράγματι ὑπῆρχε μία τοιαύτη σχέσις. Τοῦναντίον, ἐνῶ οὗτος ἐκτενωδῶς ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἱερωσύνης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅχι μόνον τονίζει κατηγορηματικῶς ὅτι ἡ ἱερωσύνη αὐτοῦ οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ἱερωσύνην τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καὶ ὅτι ἡ ἱερωσύνη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπερέχει ἐκ διαμέτρου καὶ κατ' οὐσίαν τῆς ἱερωσύνης τοῦ Ἰσραήλ. Ἀσφαλῶς δὲ ὁ συντάκτης τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς ἦτο εἰς θέσιν περισσώτερον παντὸς ἄλλου νὰ γνωρίζῃ τὰ τῆς κατὰ σάρκα καταγωγῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅθεν, κατὰ τὸν συντάκτην τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς, ἡ ἀρ-

125. Πρβλ. Ἑβρ. 1,5-8 (Ψαλμ. 109,4), 4,14 (Ἦσ. 53,4-12, Σοφ. Σολ. 4,10) 6,20. Πρβλ. Ἀ ν δ ρ ε ο υ Κ ρ ῆ τ η ς, Λόγος Β' εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου μετὰ ἀποδείξεως, ὅτι ἐκ σπέρματος κατάγεται τοῦ Δαυὶδ, Migne E.Π. 97, 824D'-825A': «...ὁ τοῦ Θεοῦ παῖς ὁ προαιώνιος... ἀμφιδοξον μὲν τὴν ἀξίαν λαχῶν, οὐ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον δέ, ὡς ἂν τις φαίη, λέγω δὲ κατὰ τὸ ὁρατὸν ἱερεὺς καὶ βασιλεὺς νομιζόμενος· ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου τὴν ἐκατέρωθεν ἀξίαν ἔχειν ἐκ φύσεως μαρτυρούμενος, ἱερωσύνης φημί καὶ βασιλείας». Ὅρα καὶ A. van den Born, Melchisedeck. H. Haag's, μν. ἐργ. 1120 ἐξ.

χιερωσύνη βασίζεται εις τὴν μοναδικὴν καὶ ἀνεπανάληπτον θυσίαν τοῦ Γολγοθᾶ, τὴν πραγματοποιηθεῖσαν καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν πεπτωκότα ἄνθρωπον «ἐν τῷ ἡγαπημένῳ Υἱῷ Αὐτοῦ». Οὕτως ἐξαιρείται οὐχὶ ὁ κληρονομικός, ἀλλὰ ὁ μυστηριακὸς χαρακτήρ τῆς ἀρχιερωσύνης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μόνον ἡ ἀρχιερωσύνη τοῦ Μελχισεδέκ, ἡ ἀναγνωριζομένη ὑπὸ πάντων τῶν Ἑβραίων, ἦτο δυνατὸν νὰ συμβολίσῃ καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ¹²⁶, διότι αὕτη ὡς συμπάρεδρος τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ, ἦτο ἀνωτέρα τῆς ἱερωσύνης τοῦ τε Ἀαρῶν καὶ τοῦ Σαδδώκ¹²⁷.

Τὸ ἱερατεῖον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης παρουσιάζει δύο ἱστορικοὺς σταθμούς. Ὁ πρῶτος τούτων ἀνάγεται εἰς τὸν ἰδρυτὴν αὐτοῦ, τὸν Ἀαρῶν, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Μωϋσέως καὶ ἀπόγονον τῆς φυλῆς Λευί. Ὁ δεῦτερος σταθμὸς ἀνάγεται εἰς τὸν Σαδδώκ, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀχιτῶβ καὶ συμπαροσάτην τοῦ βασιλέως Δαυὶδ κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατάληψιν τῆς Ἱερουσαλήμ (2 Βασιλ. 8,17. 20,23. 1 Παραλ. 12,28), ὡς καὶ κατὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ἀνταρσίας τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβεσαλώμ (1 Παραλ. 12,28)¹²⁸. Ὁ Σαδδώκ συμπαροσάτη ἐπίσης καὶ πρὸς τὸν Σολομῶντα (2 Βασιλ. 15,24-29. 17,15-16. 19,12-13), ὅστις καὶ κατέστησεν αὐτὸν Ἀρχιερέα (3 Βασιλ. 1,32-40), ἀντὶ τοῦ συνιερέως τοῦ Ἀβιάθαρ (2 Βασιλ. 8,17). Ἐκτοτε ὑπερίσχυον εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἱερατείου οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σαδδώκ (Ἰεζ. 40,46. 44,15-31. 48,11)¹²⁹.

Ἐπειδὴ ὁ Σαδδώκ, μετὰ τοῦ Ἀβιάθαρ, ὑπῆρξαν ἱερεῖς τῆς Ἱερουσαλήμ πρὸ τῆς καταλήψεώς της ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ, ὑπεστηρίχθη ἡ ἄποψις, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Σαδδώκ προήρχετο ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, διὰ τοῦ οἴκου τοῦ Ἐλεαζάρου (Μτθ. 1,15), τοῦ πατρὸς τοῦ Ματθάν¹³⁰. Οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν ἄποψιν ταύτην δέχονται ὅτι πρὸ τοῦ Δαυὶδ ἐλατρεύετο εἰς Ἱεροσόλυμα θεότης, φέρουσα τὸ ὄνομα Sadek, ἐπονομαζομένη καὶ Μελχισεδέκ ἢ Ἀδωνισεδέκ, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως αὐτῆς, τοῦ Σαδδώκ. Κατὰ τὰ ἐν 2 Βασιλ. 15,17, ὁ Σαδδώκ οὗτος εἶχεν υἱὸν τὸν Ἀχιμαάς. Ἐὰν ὁ τελευταῖος οὗτος εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον πρὸς τὸν Ἀχιμαάς τοῦ χωρίου 3 Βασιλ. 4,15, τότε πρόκειται περὶ τοῦ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβροῦ τοῦ Σολομῶντος, οἱ ἀπόγονοι τοῦ οὐοίου ἐπεκράτησαν εἰς τὸ Ἰουδαϊκὸν ἱερατεῖον μετὰ τοὺς χρόνους

126. Ὅρα Γεν. 29,34. 35,23-26. Δευτ. 27,12. 1. Παραλ. 21,6. Ἰεζ. 48,31. Ἀποκ. 7,7. Πρβλ. P. van Imschoot, *Levi. H. Haag's*, μν. ἔργ. 1040-1042. A. van Born, *Priester*, ἀπόθι, 1403-1406.

127. Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ, μν. ἔργ. Α'. ΒΕΠΕΣ 17, 169,6-10 καὶ 14-20. 170,4-9.

128. Ὅρα A. van den Born, *Priester*, ἐνθ' ἀν. 1403-1404.

129. Ὅρα J. de Fraine, *Sadduzäer. H. Haag's*, μν. ἔργ. 1502-1503 καὶ A. van Born, *Priester*, ἐνθ' ἀν. 1403-1406.

130. Ὅρα A. van den Born, *Sadok. H. Haag's*, μν. ἔργ. 1503. Πρβλ. 1. Ἐσδρα 8,2.

τῆς αἰχμαλωσίας¹³¹. Ἐκτοτε οἱ ἱερεῖς, οἱ ἀπόγονοι δηλαδή τῆς φυλῆς Λευί, πρέπει νὰ περιορίσθησαν εἰς τὴν ἄσκησιν μόνον τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν τοῦ ναοῦ. Τοῦ ἱερατείου τούτου προῖστατο πάντοτε ὁ μέγας Ἀρχιερεὺς, τοῦτο δὲ διεκρίνετο εἰς 24 τάξεις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προγόνων καὶ τῶν λειτουργημάτων αὐτοῦ.

Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἐκπροσώπων καὶ τῶν 24 τάξεων τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἱερατείου παρέχει περισσοτέρας δυνατότητας εἰς τὴν μητρόθεν καταγωγὴν τῶν προγόνων τῆς Θεοτόκου, καὶ τῆς συγγενοῦς τῆς Ἐλισάβετ, ἐκ τοῦ ἱερατικοῦ γένους. Πάντως ἀμφότεραι ἀνήκουν πατρόθεν εἰς τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα καὶ εἰς τὸ γένος Δαυίδ, ὡς ἀκριβῶς καὶ ὁ μνήστρω Ἰωσήφ. Τὸ ὄνομα τοῦ προπάτορος αὐτῶν Σαδὼκ, τὸ παρουσιαζόμενον ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου (1,14), ὡς ἀπομεμακρυσμένου ἀπογόνου τῆς φυλῆς Ἰούδα καὶ τοῦ οἴκου Δαυίδ, δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑποδηλοῖ κατὰ τινὰ τρόπον τὴν μητρόθεν καταγωγὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἀρχιερέως Σαδδὼκ, τῶν χρόνων τοῦ Δαυίδ.

Ἀνακεφαλαιοῦντες πάντα τὰ ἐκτεθέντα τονίζομεν ὅτι εἰς οὐδένα τῶν δύο εὐαγγελικῶν καταλόγων ἔχομεν ὄνομα ἱερέως τινός, ἀπογόνου δηλαδή τῆς ἱερατικῆς φυλῆς τοῦ Λευί. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ἐμμέσως ἀναφέρεται καὶ εἰς αὐτὴν διὰ τὰς ἐκφράσεις του· «Ἰακώβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ» (1,2), μεταξὺ τῶν ὁποίων νοεῖται καὶ ὁ Λευί. Οὕτω συνιστᾷ μοναδικὴν περίπτωσιν ἡ πληροφορία Ἰπολύτου τοῦ Θηβαίου καὶ τῶν ὁμοφρόνων του, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ προπάτωρ Ματθᾶν (Μτθ. 1,15, Λκ. 3,24) ἦτο ἱερεὺς. Πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ παρεξηγήσεως τῶν πραγμάτων, δυναμένης νὰ ἐξηγηθῇ, εἴτε διὰ τῆς προελεύσεως τῆς πρώτης συζύγου αὐτοῦ Μαρίας, τῆς μητρὸς τῶν τριῶν θυγατέρων αὐτῶν Μαρίας, Σοββὴ καὶ Ἄννης, ἐξ ἱερατικῆς οἰκογενείας, εἴτε διὰ τῆς προσπαθείας νὰ καταδειχθῇ ἡ διπλὴ καταγωγὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ τε τοῦ βασιλικοῦ καὶ τοῦ ἱερατικοῦ γένους.

131. Ὁρα A. van den Born, Priester, ἐνθ' ἄν. 1403-1404.